

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Nobody likes us! We don't care!

Social kontroll, avvikelse, social identitet och socialisering.

Författare: Daniel Pros

Uppsats Soc 464, 61-80 poäng

Vårterminen 2002-03-04

Handledare: Margareta Norell

Abstrakt

Författare: Daniel Pros

Titel: Nobody likes us! We don't care! Social kontroll, avvikelse, social identitet och socialisering.

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2002

Avvikelse i samhället har alltid varit intressant för sociologer att studera, att skapa sig förståelse för avvikande grupper hur de fungerar och vad de har för drivkrafter. Detta arbete har också riktats in på avvikelse.

Syftet är att skapa en förståelse för avvikargrupper i samhället, i det här fallet fotbollshuliganer. Att kunna ge en förståelse om vad det är som driver denna grupp att handla som de gör, kartlägga hur det fungerar i deras värld, söka förklaringar till hur deras beteende lärs in och hur individer socialiseras in i gemenskapen.

Utgångspunkten i arbetet är avvikargrupper och vad det är som påverkar dessa grupper och vad social kontroll har för betydelse på avvikargrupper. I arbetet så har jag använt mig av teorier för att skapa just denna förståelse samt att ge svar på frågeställningen. Centrala begrepp som tas upp i teorin är social kontroll, moralisk panik, identifiering och roller. Allt för att ge ett sammanhang om hur social kontroll påverkar ett socialt samspel på aktörsnivå.

Som exempel på en avvikargrupp så lyfts den engelska fotbollshuliganismen fram och förklaras för att kunna förstås utifrån den teori som tas upp.

Arbetet är en diskussion om avvikandebeteende och teorier runt omkring detta och leder fram till en avslutande diskussion om avvikelse och olika aspekter på detta.

<u>DEL 1</u>	2
<u>Inledning</u>	2
<u>Personlig utgångspunkt</u>	2
<u>Syfte och frågeställning</u>	3
<u>Avgränsningar</u>	3
<u>Begreppet</u>	3
<u>Metod</u>	4
<u>Arbetets upplägg</u>	5
<u>DEL 2</u>	6
<u>Teoretiska grunder</u>	6
<u>Inledande diskussion</u>	6
<u>Skapandet av en självbild</u>	6
<u>Rollerna</u>	7
<u>Uttrycksaspekten och socialidentitet</u>	10
<u>Subkultur och avvikelse</u>	12
<u>"Vi" och "de"</u>	14
<u>Socialkontroll och framställning</u>	16
<u>Moralisk panik</u>	18
<u>DEL 3</u>	21
<u>Den empiriska delen</u>	21
<u>Inledande diskussion</u>	21
<u>Huliganens utveckling</u>	21
<u>Den moderna huliganen</u>	23
<u>Organisation</u>	24
<u>Sammanhållning, gruppkänsla och identitet</u>	26
<u>Våldet</u>	28
<u>Sammanfattning</u>	31
<u>DEL 4</u>	32
<u>Analys</u>	32
<u>Roller och sociala världar</u>	32
<u>Socialiserandet in i livsstilen</u>	35
<u>Framträdande och beteende</u>	36
<u>Existens, sammanhållning och sociala världar</u>	38
<u>Social kontroll och avvikelse</u>	40
<u>Rättfärdigandet av en avvikelse</u>	43
<u>Slutet</u>	44
<u>LITTERATURFÖRTECKNING</u>	47

Del 1

Inledning

Personlig utgångspunkt

Redan för sjuhundra år sedan dokumenterade man oroligheter i samband med fotbollsmatcher som spelades i England, Edward den andra till och med förbjöd sporten år 1314¹. I nutid hör det nästan till vardagen att det uppstår bråk mellan grupper vid fotbollsmatcher. Vi har sett hur mindre krig har blossat upp mellan länder på grund av spelade fotbollsmatcher. Förfärliga TV-bilder har visats ifrån Heyselstadion i Bryssel 1985 när topplagen Liverpool och Juventus möttes i Europa cup finalen och trettionio människor dog². Inför varje större turnering som har spelats på 1980 och 1990-talet har man kunnat läsa åtskilliga spaltmeter om huliganer, hur de kommer att drabba respektive värdland och hur blodigt VM eller EM kommer att bli.

Efter att ha läst sociologi under några terminer har jag mer och mer intresserat mig för avvikelse sociologi. Igenom detta arbete presenterar jag några av de många tankar och funderingar som har skapats under dessa terminer. Samtidigt som jag personligen tycker att avvikelse sociologi är en viktig del av sociologin. Att kunna ge perspektiv på avvikande grupper i samhället och försöka ge förklaringar på deras beteende och vad det är för drivkrafter som ligger bakom deras beteende. Att jag valde just fotbollshuliganer att studera som avvikargrupp beror på att fenomenet har intresserat mig under en längre tid.

Innan jag började skriva arbetet hade jag hört många historier om hur huliganerna skulle vara organiserade i firmor med generaler och deras kaptener som styrde allt i organisationen med en militärisk ordning. Fenomenet i sig började intressera mig ganska tidigt, men jag har aldrig ägnat just någon tid till att läsa in mig på det och skapa mig en egen förståelse. Alltså har mina förkunskaper i ämnet varit ganska begränsade och har mest utsträckt sig till sådant som jag har sett, hört eller läst om i tidningarna. Intresset till avvikelserna och vad det har för funktion kommer av att jag alltid har varit intresserad av sporten fotboll och våldet har alltid stått i en sådan skarp kontrast till detta. Därför tycker jag också att det är intressant att titta på fenomenet ur ett sociologiskt perspektiv. Egentligen har jag inte riktat in mig alltför mycket på fotbollshuliganism utan istället på avvikargrupper, därför skulle man även kunna passa in andra grupper i arbetet också.

¹ Dunning, E (1999) s.85

² Ibid. s.48

Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att diskutera avvikelser och strukturer i avvikande grupper. Det finns ingen klar slutsats med uppsatsen, vilket också är meningen. Uppsatsen syftar på att diskutera aspekter och strukturer i avvikande beteende. Samt att även diskutera relaterade sociologiska och socialpsykologiska begrepp till detta.

Frågor som har lagts till arbetet är grundade på en förhoppning att kunna skildra och ge en förklaring, eller en förståelse för ett avvikande beteende. Centrala frågor kring avvikande beteende som jag ämnar diskutera i arbetet är hur beteendemönster lärs in? Vad dessa subkulturer eller avvikargrupper fyller för funktion hos de individer som ingår i dessa grupper? Vad har den sociala kontrollen för betydelse för avvikelser? Att försöka ge en förklaring eller förståelse i detta fall fotbollshuliganism. Framförallt att diskutera varför man väljer att ingå i en avvikargrupp och dessutom varför man väljer att stanna där.

Avgränsningar

Innan jag började skriva arbetet hade jag en bild av hur arbetet skulle göras. Bland annat generaliserade jag huligan kulturen ganska rejält, något som jag kom att upptäcka senare. Jag utgick ifrån att problemet var likadant och framförallt såg likadant ut på alla platser i världen. Utan att ta hänsyn till varken geografi eller kultur. Efter hand så förstod jag att det inte skulle bli så pass enkelt som mina föreställningar hade varit. Därför så riktade jag ganska omgående in mig på den brittiska scenen, kanske därför att den ligger både geografiskt och kulturellt nära oss. Samtidigt har engelska huliganer utmärkt sig mest under det senaste årtiondet, i alla fall massmedialt. Jag har också fått uppfattningen att det mesta arbetet inom fotbollshuligan forskning som har gjorts har en engelsk anknytning. Därför har det mesta av materialet i detta arbete även det en stark brittisk anknytning.

Begreppet

Att definiera ordet fotbollshuligan kan ses som ganska enkelt. "Ja men vadå? Det är ju en sån där stor tjock tatuerad engelsman som står och skriker." Den definitionen jag har valt att använda till detta arbete är inte den ovan påhittade meningen. Fotbollshuliganen är inte en enkel individ, de ser inte likadana ut världen över. Huligankulturen är mångfacetterad och flerdimensionell och kan inte enbart förstås utifrån enstaka exempel och därefter generaliseras utan måste ses till sin specifika kontext. Det finns en del skillnader emellan engelska

huliganer och italienska huliganer precis som det uppenbarligen existerar skillnader mellan svenska och argentinska huliganer. Men samtidigt finns det uppenbarliga likheter grupperna emellan. Dessa likheter är något som kommer att visa sig framledes i arbetet. Det jag har valt att kalla för fotbollshuligan i detta arbete skulle kanske enklare kunna förklaras som militant fotbollssupporter. Men för enkelhetens skull så har jag valt att använda ordet fotbollshuligan, kanske för att ge det en ny betydelse för de som läser arbetet.

Metod

Metoden jag har använt mig av är att samla in material ifrån tillgänglig litteratur om ämnet för att sedan göra en sammanställning av det. Sammanställningen ligger till grund för att tillämpa den teoretiska delen på. Min förhoppning var från början var att kunna göra undersökningen på plats, att få slippa använda mig av sekundärt insamlat material och få tillgång till en primär källa. Men jag ansåg att det hade varit omöjligt att genomföra, det hade kostat allt för mycket pengar och tidsaspekten tillät det inte heller. Därför så fick det bli flera sekundära källor, i och för sig så finns det en hel del material skrivet i ämnet fast det är relativt nytt i forskar synpunkt. Holme och Solvang menar å andra sidan att sekundära källor inte kan vara representativa i jämförelse med primära källor³. Jag menar att de sekundära källor som jag har hänvisat till i arbetet är giltiga som källor. Det insamlade materialet kommer från böcker som till exempel Brimsons som redovisar material ifrån personer som skickar in sina berättelser, därför så anser jag dem som giltiga.

Den kvalitativa undersökningen

Arbetet är helt igenom en kvalitativ undersökning. För att vara en kvalitativ undersökning så saknar arbetet tyvärr en hel del viktiga komponenter som ingår i kvalitativa undersökningsmetoder. Jag tänker främst på Intervjuer och observationer, avsaknaden av dessa viktiga komponenter gör att det empiriska materialet kanske kan för läsaren se svagt ut eller rent av opålitligt. Jag tycker ändå att de sekundära källor som har samlats in för undersökningen har så gjorts på ett sådant sätt att det kan återspegla de gruppers aktivitet som ska beskrivas i arbetet. Det viktig är att få fram ett material som kan återspegla den verklighet som man vill beskriva, observationer hade varit det bästa för att kunna beskriva detta. Men det har inte funnits till hands därför så har arbetet byggts upp på sekundärt insamlad data. Att detta kan återge grupper sanningsenligt vill jag styrka med att de sekundära källor är

beskrivelse inskickat av berörda grupper, där de beskriver sina egna och andras beteende. Ännu en gång tilläger jag att det hade varit bättre om man själv hade kunnat göra dessa intervjuer eller observationer. För att återge och beskriva en verklighet så har jag använt mig av en hel del citat för att kunna återge just detta. Att kunna återge strukturer, ordning och beteende hos grupperna.

Arbetets upplägg

Själva arbetet kommer att inledas med en teoretisk del av de teorier som jag har funnit intressanta för undersökningen. Ett stort avbräck i den delen är att jag från början hade tänkt ha med en del teorier som skulle kunna ge perspektiv från en emotionell vinkel. Men nu blev det inte så, mycket tack vare att det inte har gått att få tag i böcker till detta. Istället så har jag en del med Zygmunt Bauman och hans tänkande om "vi" och "de" som får fungera som ett substitut till den missade delen. Som sagt börjar jag med en teoretisk del för att läsaren ska ha en grund till det empiriska materialet som kommer komma därefter. Avslutningsvis kommer delarna att gå ihop i analysen och tillsammans skapa en förståelse för fenomenet samt att svara på frågeställningen.

Arbetet är indelat i fyra delar, en inledning och sedan en teoretisk del, en empirisk del och slutligen en analytisk del. Delarna är uppdelade för att ge perspektiv på respektive del och för att senare kunna läsas tillsammans i den analytiska delen.

³ Holme, I, Magne, S och Krohn, B (1997) s. 147-148

Del 2

Teoretiska grunder

Inledande diskussion

Teori delen som nedan beskrivs har jag försökt att ordna så att den ska följa ett mönster för att man lättare ska kunna ta åt sig teorierna samtidigt som man kopplar ihop det med det empiriska materialet. Jag har försökt att hålla en röd tråd igenom teorin, alltså att jag börjar vid en mikro nivå och fortsätter sedan upp mot en makro nivå. Mina intentioner är att teori delarna ska gå in i varandra och på så sätt skapa en lättare förståelse.

Huligankulturen kan belysas med hjälp av sociologiska begrepp som moralisk panik, social kontroll och socialpsykologiska perspektiv som identitet, grupp och roller. Nedan följer beskrivningar av de begrepp och perspektiv som jag kommer att använda mig av i analysen. Jag har även tagit tid till att föra in ett perspektiv om social kontroll och avvikelse för att kunna förklara och belysa hur man stämplas i sin roll som avvikare och därmed har svårt att få kontakt med det konventionella samhället igen.

Skapandet av en självbild

I sin bok så diskuterar G.H. Mead kring skapandet av en självbild. Han menar att individen får en objektiv syn på sig själv utifrån andra individers inställning i samma grupp, eller utifrån den generaliserade ståndpunkten i samma grupp. Men innan denna överföring är möjlig måste jaget ("I") först ha fört en slags inre konversation med sig själv. Jaget skapas i den sociala erfarenheten. Mead diskuterar även de *generaliserade andres* inverkan på självmedvetandet. Den generaliserade andre betecknar normer och attityder som en social grupp eller ett organiserat samhälle har och som ger individen signaler om vad som är rätt eller fel. Individen för en slags löpande inre dialog med den generaliserade andre för att skapa sig ett självmedvetande, en dialog mellan "I" och "me"

I abstrakt tänkande intar individen den generaliserade andras attityd gentemot sig själv (...) Den självmedvetna människoindividen tar alltså eller anlägger de organiserade sociala attityderna hos den givna sociala grupp eller samhälle till vilken han hör, attityder gentemot de sociala problemen av olika slag som möter denna grupp eller detta samhälle vid någon given tidpunkt⁴.

Mead hävdar att vi som individer har en önskan om att känna igen oss själva i våra olikheter jämfört med andra personer. Detta kan ske via en särskild ekonomisk eller social status.

Detta för vi skall kunna särskilja på varandra. Men trots av vi har dessa olika positioner som hjälper oss i vår självidentifiering så finns det ett behov av att känna att vi gör en del saker bättre än andra människor.

Känslan av överlägsenhet uppförstoras när den tillhör ett jag som kan identifieras sig med gruppen⁵.

Han fortsätter:

Man tillhörde en grupp som var överlägsna alla andra grupper och kunde hävda sig själv med förtröstan, därför att man hade gud på sin sida. Där finner vi en situation i vilken det tycks helt och hållet legitimt att hävda den sortens överlägsenhet som hör ihop med självmedvetenhet och som i någon mening tycks grundläggande för självmedvetenhet. Den är naturligtvis inte begränsad till nationalism och patriotism. Vi tror alla att den grupp vi tillhör är överlägsen andra grupper⁶.

Förverkligandet av jaget kan ske bland annat igenom en överlägsenhet gentemot andra grupper. Men överlägsenhet är inte själva målet, utan den är ett medel för att kunna bevara själva jaget. Att man måste utmärka sig bland andra människor och göra någonting som andra grupper och människor inte kan eller inte kan så bra är alltså ett sätt att bevara jaget⁷

En viktig del i personers självvärderingssystem är förnekelse av sin avvikelse, eller hantering av stigma som Goffman tar upp. Man vill trots sitt avvikande framstå som en normal människa inför andra människor, man vill inte bli stämplad för sin avvikelse. Goffman menar att människor som bär på ett osynligt stigma (till exempel alkoholister, narkomaner, fängelsekunder och så vidare) gärna vill undanhålla sin avvikande egenskap.

Den dolda avvikaren söker medvetet eller omedvetet förhindra att hans verkliga identitet blir känd. Eftersom den sociala informationen om individen förmedlas av symboler (t e x klädstil, jargong, rörelsemönster och kroppshållning) gäller det att styra de intryck den andre får, så att personen kan passera som normal⁸.

Rollerna

Goffman tänkande passar bra ihop med ämnet jag skriver om. Dessutom tycker jag att hans teorier som han beskriver i *Jaget och maskerna* (1998) bildar en del i en slags röd tråd till Paul Willis ifrån det tidigare avsnittet med Mead. I det här avsnittet kommer jag att förklara Goffmans tänkande, samtidigt som jag knyter ihop det med fotbollshuliganer. Ganska enkelt sett kan man härleda alla individuella eller kollektiva roller och personligheter i samhället till en scen. En scen där man kan testa sin eller gruppens roll för en publik eller observatörer. Och

⁴ Mead, G H (1976) s. 152

⁵ Ibid s. 153

⁶ Ibid

⁷ Ibid s.154

⁸Goffman, E i M. Hilde (1996) s.127

det är ju just det fotbollshuliganer gör, man använder sig av fotbollsarenan som en scen för sitt framträdande. Om inte fotbollsarenan så fungerar gatan som en provisorisk scen där man kan göra sitt uppträdande inför en publik.

Vad intar fotbollshuliganerna för roller egentligen? Jag ska försöka ge exempel på några roller som fotbollshuliganerna kan träda in i och som kan vara intressanta. Man kan anta att huliganerna utanför den karaktär som den spelar i huligan kretsar även har andra karaktärer som inte visas upp för oss. Varför inte rollerna syns är därför att dessa roller är förknippade med ett "normalt" beteende, ett socialt accepterat beteende. Rollerna ligger allt för långt ifrån huligankulturen.

Det finns ett flertal exempel på hur individer kan ha ett flertal olika och vitt skilda roller ifrån en stark huligan roll. Till exempel så kan man ha ett välbetalt jobb samt en familj att försörja. Det är intressant, att man kan ha en mångdimensionell roll besättning och i de flesta fallen klara av att hantera dessa roller. Man skulle kunna se det som Goffman talar om, en slags *hemlig konsumtion*⁹.

Ganska tydligt så är huliganlivsstilen inte någon ideologi för de flest utan sträcker sig mer till själva matchdagen och inom en viss tidsrymd före och efter denna. Våldet är ingenting som huliganerna lever med dygnet runt, året runt. Visst kan vissa aktörer vara mer aktiva och oftare en andra aktörer, men de flesta håller sig med flera roller utanför huliganrollen. Detta är ganska naturligt då man måste anlägga en mask eller inta en viss roll när man till exempel är med familjen eller umgås med arbetskamrater. Detta för att man ska kunna vara accepterad i en social miljö med särskilda normer och värderingar som man behöver för att kunna klara av andra roller som man har.

Goffman pratar om att aktören oftast hemlighåller andra roller som den besitter, den *hemliga konsumtionen* döljer den för publiken för att på så sätt slippa betraktas som en bedragare. Jag tror att det synsättet inte riktigt kan appliceras på huliganlivsstilen, i vissa fall säkert. Aktören måste här besitta vissa kunskaper för att kunna hoppa emellan och klara av de olika rollerna. Om man nu inte kan klara av att hoppa mellan rollerna utan istället blir duperad av sitt eget uppträdande så fastnar man i sin egen roll. Han/hon anser att det inte finns någon annan verklighet. Individens verklighets intryck som den själv skapar är det enda sanna för denne, aktören blir sin egen publik¹⁰. Individens agerande så att säga utifrån en osynlig publik som övervakar denne, detta tillåter aktören att agera emot sin egentliga verklighetsuppfattning för att upprätthålla sin rolls normer och värderingar.

⁹ Goffman, E s.46

¹⁰ Ibid. s.76

Huliganerna är mer kända för sitt agerande i grupp än ett individuellt agerande, därför kommer jag att gå in en del på gruppaspekten. De exempel som jag kommer att lyfta fram i den empiriska delen visar på att aktioner kan bedrivas av flera hundra människor samtidigt. Det skulle vara falskt att påstå att alla dessa människor ingår i en organiserad grupp. Närmare sanningen skulle vara att påstå att tio till tjugo människor i det stora sammanhanget är med i en mer eller mindre organiserad enhet. När Goffman diskuterar gruppens framträdande eller *teamframträdande* som han kallar det så tar han upp en hel del intressanta nyckelord som jag har valt att använda mig av. När gruppen samarbetar mot ett visst mål så krävs det flera funktioner för att gruppen ska fungera, till exempel lojalitet inom gruppen och en regissör¹¹. För att gruppen ska kunna fungera och framträda ihop så krävs det alltså ett visst mått av lojalitet mellan gruppens medlemmar. Man utesluter eller prövar medlemmar för att man ska veta att de på givna ögonblick agera förenligt med gruppens intresse. Regissören i gruppen fungerar som en sorts ledare som koordinerar gruppens framträdande och väljer var han vill ha vissa roller.

För det första kan regissören särskilt få i uppgift att se till att varje team medlem vars framträdande visar sig vara olämpligt återförs till ordningen. Att lugna och bestraffa är de botemedel som man i allmänhet tar till.

För det andra kan regissören speciellt få i uppgift att fördela rollerna i framträdandet och den personliga fasad som ska användas för varje roll, för varje inrättning kan betraktas som en plats där man förfogar över ett givet antal rollgestalter för kommande framträdande och som en uppsättning tecken, utrustningar eller ceremoniella attribut vilka ska fördelas¹².

För att regissören ska funka i gruppen krävs det en viss mån av hierarkisk ordning i gruppen. Det mitt insamlade material har visat så är det också så. Inom huligan firmorna finns det en eller flera uttalade eller outtalade ledargestalter som har tagit på sig denna regissörs roll för att på så sätt göra gruppen effektivare.

Den rollen som är intressant för mig är huligan rollen. Goffman diskuterar bakre och främre regioner i aktörens roll besättning. Den främre är den där själva framträdandet äger rum och den bakre där aktören framträder i andra roller som om möjligen måste hemlighållas för de främre partiernas åskådare för att inte aktören ska framstå som en bluff.

(...) den främre regionen, där ett speciellt framträdande försiggår eller kan försiggå, och den bakre regionen, där det försiggår en verksamhet som har anknytning till framträdandet men är oförenlig med det intryck som uppammats genom framträdandet¹³.

¹¹ Ibid. s. 84-89

¹² Ibid. s. 90-91

¹³ Ibid. s.120

Nu är det svårt att beskriva vad som är framsida och baksida på framträdandet. Är huligan aktiviteten det egentliga beteendet? Eller är det, det "vanliga" livet utanför huligan framträdandet som är det primära? Diskussionen går åt bägge hållen men det centrala i arbetet är själva rollen som huligan, fortsättningsvis kommer jag att fokusera på det framträdandet som det främre. Den bakre regionen skyddas ifrån den främre, för det är där man har jobb, familj och ett liv som inte är förenligt med den roll som huliganen spelar upp i de främre regionerna. Naturligtvis är huliganens mer vardagliga framträdande också ett främre framträdande där det försöker hemlighålla sitt huligan framträdande för till exempel arbetskamrater. Samtidigt så måste individen agera korrekt (i) inför sina egna gruppmedlemmar för att undvika bestraffningar så som till exempel uteslutning ur gruppen. Man måste som ny medlem i gruppen uppfylla de krav som förväntas av en så att man kan respekteras av sina gruppmedlemmar. (ii) Aktören spelar sin roll inför observatörer eller en allmän publik. Det den måste tänka på är att inför sitt uppträdande mobilisera sin aktivitet på ett sådant sätt så att det under interaktionen blir meningsfullt för observatörerna. Ett vad Goffman kallar för en *dramatisk självförverkligande roll*¹⁴.

När huliganen går in i rollen som just fotbollshuligan kommer denne att märka att den roll som den har antagit redan är en etablerad social roll, en speciell fasad finns redan, är upprättad för den rollen. Rolltagaren blir tvungen att både upprätthålla den etablerade fasaden samt utföra de givna uppgifterna som kommer till den rollen.

Individen agerar inte på ett eget initiativ utan utifrån gruppens normer och värderingar får den finna utrymme för aktivitet. Samtidigt som individens enskilda agerande förstärker eller försvagar gruppens gemensamma status inför andra grupper. Individens jag identitet finns och formas efter gruppens normer och värderingar. I sitt enskilda agerande så måste dock individen ta ställning till vad Goffman kallar för en *dramatisk försiktighet*, vilket betyder att aktören måste vara försiktig i sitt agerande och inta ett visst mått av försiktighet och skydd. Därför att den vill inte misslyckas i sitt agerande och förstöra gruppens uppbyggda status.

Uttrycksaspekten och socialidentitet

Paul Willis som kanske är mest känd för sin undersökning och bok *fostran till lönearbete* (1997). Willis teori är en viktig del för att kunna förstå avvikelse och i det här fallet fotbollshuliganer, att försöka åskådliggöra fenomenet i Willis teori om kulturell reproduktion.

¹⁴ Ibid. s.

Själva undersökningen som Willis gjorde skedde i en medelstor engelsk stad och bygger på deltagande observationer och intervjuer med ett pojkgäng. Huvudfrågan som han ställer är varför arbetarbarn reproduceras till arbetarklass? Det han stödjer svaret på är att han visar på hur pojkarna skapar en motståndskultur mot det etablerade samhället och då speciellt skolan som institution. Denna motståndskultur inom gruppen är Willis utgångspunkt för att förklara den kulturella reproduktionen till arbetarklass och synliggöra de processer som leder till reproduktionen. Klassidentitet reproduceras inte förrän den passerat genom gruppen och individen och kommer därefter återskapas som ett kollektivt och individuellt val. Willis menar dock inte att reproduktionen av arbetarklassen reproduceras på grund av att de inte har något annat val.

Willis beskriver hur gängets motkultur tar form, hur de försöker urskilja sig ifrån de som har accepterat skolan och följer skolans regler. "Smilfinkar" kallas dessa elever för av gänget, Willis använder ordet "konformister", eftersom de står bakom den formella kulturen. Urskiljandet tar former som till exempel dyra kläder och andra symboler. Detta tvingar också medlemmarna att börja jobba för att ha råd med sin livsstil. En källa till avståndstagandet ifrån konformisterna och skolan är det att man använder sig av vuxenvärlden, speciellt den manliga arbetarjargongen. Man känner en närhet mot vuxenvärlden igenom att man röker cigaretter och dricker alkohol samtidigt som detta skapar ett avståndstagande emot skolan. Skolan sätter gränser för hur medlemmarna i gänget kan bete sig, gänget besvarar skolans disciplinerande makt med en motmakt. Man försöker med alla medel besegra skolans mål som står i opposition med ens egna mål.

Gänget utgör den informella gruppen som ligger i strid med den formella gruppen som representeras av skolans lärare och konformisterna. Gänget saknar den struktur som skolan har med byggnader och regler, i stället så får den sin kraft till att vara motkulturen inom den sociala gruppen. Grupp känslan är det viktigaste elementet för att gänget skall kunna utgöra ett motstånd. Våldet har en viktig innebörd för gänget, våldet skapar en stark gruppsolidaritet, våldet ger också medlemmarna en bekräftelse på var de står, att man är en viktig del av gänget och inte en smilfink.

Jag har nu gått igenom mer av det empiriska materialet som Willis har tagit fram och kommer nu att rikta in mig mer på de teoretiska delarna. En viktig del för att kunna analysera det empiriska materialet är att kunna förstå de grund begrepp som leder till den sociala reproduktionen. Begreppen som Willis använder sig av är genomsådandet, begränsningar samt partiellt genomsådande. Genomsådandet står för gruppens förmåga med hjälp av sin motkultur avslöja de strukturer som samhället grundar sig på. Samtidigt så tvingas gruppen

tillbaka av de begränsningar som finns. Genomsådandet och begränsningar i samspel i en konkret kultur blir ett partiellt genomsådande, vilket leder till social reproduktion.

Teorin i sin helhet beskriver bra hur struktur, institution och aktörer påverkar individen i det vardagliga livet. Willis vill påvisa att det inte är klass, kön eller utbildning som bestämmer yrkesvalet. Eller att det är dolda strukturer i samhället eller i samhälls ideologier som påtvingar och bevarar klass samhället. I stället blandar han dessa synsätt och lägger till det mänskliga handlandet som en viktig komponent. Ur ett meso perspektiv kan man beskriva hur skolan som institution innefattar den formella kulturen. Skolan är den institution som verkar för att hålla en viss ordning och beteende hos eleverna. Detta i sig leder till en viss socialisering med fokus på moral, individualism och institutionerad syn på arbete och utbildning. Bakom detta står lärarna sanktionerande makt ifrån staten, makt över eleverna.

Ur ett mikroperspektiv kan man betrakta medlemmarna i motkulturen och deras motstånd inom den formella kulturen. De skapar sig ett gemensamt motstånd emot skolans kultur och vad det står för. Ett led i detta är att man skapar sig symboler, gemensamma intressen, men framförallt ett kollektivt medvetande. Igenom motståndet mot den formella kulturens maktposition så skapar de en medvetenhet om hur samhället och deras egna klasstillhörighet förhåller sig till varandra.

Mekanismen i makronivån förhindrar medlemmarna i gänget att handla efter sina kollektiva instinkter. Instinkterna fördunklas och medlemmarna infogas till den formella kulturen och strukturernas mål är uppnått.

Subkultur och avvikelse

Bengt Svensson tar upp begreppet subkultur och beskriver det som en förklaringsmodell för lagöverträdelse och avvikande beteenden i ett samhälle¹⁵. Man kan försöka se kultur separerat från samhället, och försöka se kulturen som en dimension av samhället. Samhället kan bestå av flera olika slags folkslag och därigenom så har det flera slags kulturer.

Vid sidan av den medelklassdominerade huvudkulturen finns det kulturella öar, som i växande omfattning präglas av annorlunda kulturella föreställningar. I den mån man kan avgränsa vissa gemensamma element som avviker från den större kulturen kan man tala om en subkultur¹⁶.

Subkulturer uppstår igenom att individer med en gemensam uppfattning om världen, som avviker från samhällets dominerande kultur skapar sig en egen värld, där man kan få den uppmärksamheten man behöver, en grupp som passar bättre in på ens egna föreställningar¹⁷.

¹⁵ Svensson, B (1996) s.93

¹⁶ Ibid.

Avvikelsen från huvudkulturen i samhället och valet av en subkultur tar Howard Becker upp. Becker menar att den som på något sätt bryter eller avviker från det socialt accepterade handlingsmönster kan bli behandlad som en outsider¹⁸.

Den avvikande identiteten skapas dock inte av avvikaren själv utan av omgivningen, som stämplar den individ som bryter mot samhällets regelverk. I och med stämplingen som avvikare kommer även individen ifråga att börja se sig som en avvikare. Att bli stämplad som en avvikare kan leda till sanktioner av olika grad och kan i sin tur leda till att avvikaren, istället för att kunna gå tillbaka till ett accepterat handlingsmönster måste söka sig till andra avvikande grupper där han kan få den personliga status som han behöver.

Social groups create deviance by making the rules whose infraction constitutes deviance¹⁹.

Själva karriärbyggandet inom subkulturen sker efter en slags hierarkisk ordning, beroende på vad det är för slags grupp som man tillhör. Karriären kan utvecklas till exempel nu inom kriminella grupper, där brott höjer den enskilda individens status inom gruppen.²⁰ Regelbrotten får individen att bli mer accepterad inom gruppen och förstärker hans/hennes status ibland de andra. Fast samtidigt som individen begår flera regelbrott emot huvudkulturen och klättrar i sin subkulturs hierarki, så fastnar denne allt mer och mer i avvikelsen. Chanserna att kunna komma tillbaka minskar mer och mer. Den fortsatta avvikelsen ger individen en förstärkt identitet som avvikare och det blir svårare att kunna bli accepterad av majoritetskulturen.

Becker menar att den "normala" personen lär sig att handla på ett visst sätt, att ha ett speciellt tillvägagångssätt. Detta har denne lärt sig ifrån genom majoritetens normer och attityder, hans handlande styrs utifrån detta eftersom sanktionerna kan bli dyrbara för honom om han avviker²¹. Den som däremot avviker och bryter mot samhällets regler kan göra det på två sätt. Individen har undvikit samhällets sociala kontrollapparat under uppväxten och anser sig inte har något att förlora på ett avvikande beteende, eller vara en socialt anpassad och integrerad individ som måste rationalisera sitt avvikande, genom att för sig själv motivera sitt handlande. Själva avvikelsen och frånstötandet ifrån samhället kan också få individen att hamna i en sorts ond cirkel, där själva avvikandet blir till en livsstil. För att hamna där, ett slags sista steg i det avvikande beteendet måste individen naturligtvis ha använt sig av ett avvikande beteende, på ett sådant sätt att denne inte har kunnat komma tillbaka till samhället. Individen söker sig då

¹⁷ Ibid s.94

¹⁸ Becker, H (1997) s.1

¹⁹ Ibid s.9

²⁰ Svensson,B(1996) s.97-98

²¹ Becker, H (1997) s.27

till en grupp som använder sig av det avvikande beteende som han/hon själv har. I den nya gruppen finns det också ett helt nytt socialt kontaktnät som ersätter det "normala" samhällets. Här kan också individen känna sig hemma och få respons på det han/hon gör, känner sig inte längre som en avvikare i de nya leden. Avvikaren lär sig även här att hantera och fortsätta med sitt avvikande på ett mindre omständigt sätt²².

Man börjar rättfärdiga sitt avvikande beteende för att undvika de problem som följer med regelbrytandet. Man skyller ifrån sitt brott på andra brott som man tycker är värre, till exempel "det skadar ingen" eller "de får skylla sig själva" och så vidare.

Davies och Stasz kommer också in på fenomenet subkultur som de definierar subkultur som:

*A subculture occurs when social groups develop and share a set of values and meanings different from the society of which they are a part. They are thus a "culture within a culture"*²³.

De diskuterar begreppet subkultur som en motkultur mot det övriga samhället. Subkulturen uppstår oftast som en produkt av hotet från det övriga samhället. Författarna gör åtskillnad mellan kriminella och organiserade brottslingar som smälter in i samhället som vanliga medborgare²⁴.

Davies och Stasz menar också att subkulturer ofta är liknar varandra i struktur, status, moral och regler

"Vi" och "de"

Med hjälp av Zygmunt Baumans tankar om "vi" och "de" så kan man nå en förklaring om varför fotbollshuliganismen faktiskt existerar och hur den livnär sig på det motstånd som riktas emot dem.

Zygmunt Bauman menar att för att en grupp, en livsstil ska kunna verka och fungera i samhället så måste det även finnas en motgrupp, en så kallad "utgrupp". "Utgruppen" är den förstas imaginära motsats, eller som han kallar den "ingrupp". Grupperna motarbetar varandra på grund av just det att de är varandras motsats i normer och attityder.

"Vi" står för den grupp som jag tillhör. Det som händer i denna grupp är något som jag mycket väl förstår, och eftersom jag förstår det och vet hur jag ska bära mig åt känner jag mig hemma. Gruppen är så att säga min naturliga hemvist, den plats där jag tycker om att vara och dit jag återvänder med en känsla av lättnad²⁵.

²² Ibid s.36-39

²³ Clinard och Meier i N.J Davies och C.Stasz (1990) s.40

²⁴ Ibid

²⁵ Bauman, Z (1992) s.53

"Vi" eller ingruppen är en grupp människor eller en livsstil som är speciell på grund av sina normer och attityder, dess raka motsats är "de". "De" står för en grupp människor som individer i "Vi" inte kan förstå eller inte identifiera sig med. I och med att respektive grupp inte kan eller vill förstå varandras beteende, normer, attityder eller regelsystem så skapas det en motsättning. Då man känner sig främmande inför det okända och varken vill eller kan förstå de andras situation så är det ingen plats som man vill vara på.

"Vi" och "de" står inte bara för två skilda grupper människor utan också för två olika attityder: å ena sidan förtroende, tillgivenhet, trygghet, samarbetsvilja och å andra sidan misstänksamhet, motvilja, rädsla, stridslustnad."

Sammanhållning inom "vi" gruppen grundar sig och förstärks på de konflikter som man har med "de" gruppen²⁶.

I ingruppen så kan man förvänta sig att bemötas med värme, hjälp, beskydd och vänskap som man behöver. I ingruppen lever alla under samma förutsättningar, medlemmarna kan här pröva sig fram till en identitet bland likasinnade. Man stöter ifrån sig obehöriga samtidigt som man förstärker sin egen position med hjälp av de speciella symboliska uttryck som är gemensamma för gruppens medlemmar. Med skapandet av symboler för gruppen så skapar medlemmarna en sorts egen värld där dom kan känna sig säkrare, samtidigt som de hjälper dem att hantera omvärldens påtryckningar mot gruppen.

en utgrupp är just den imaginära motsats till sig själv som ingruppen behöver för sin identitet, för sin sammanhållning, för sin inre solidaritet och känslomässiga trygghet. Beredvilligheten att samarbeta inom ingruppens gränser behöver så att sägas stötts av en vägran att samarbeta med en motståndare²⁷.

Ingruppen måste ha en motståndare, en motpart till sig själv för att kunna härleda sin identitet igenom det antagonistiska förhållandet som uppstår igenom misstänksamheten mot varandra. Grupperna utmärks och sammansätts av medlemmarnas sätt att se på världen, eller på grund av opposition mot andra grupper. Grupperna producerar därutöver sina egna normer och regler för medlemmarna.²⁸ Naturligtvis behöver inte en ingrupps livsvillkor vara konstant utan den kan ändra sig i takt med tiden. Med det förändras även de sociala relationerna medlemmarna i mellan och vissa kanske försvinner på grund av detta.

Man kan se världen som en stor sfär med tusentals flera sfärer inom sig. Huliganerna utnyttjar flera av dessa sfärer för sin kultur, varje grupp har sin egna samtidigt som de etablerade har sina egna. Mellan dessa olika sfärer pågår det motsättningar, mellan olika huligangrupper och det etablerade.

²⁶ Ibid. s. 53

²⁷ Ibid. s.55

Socialkontroll och framställning

Jag ska här redovisa och diskutera kring Foucaults två böcker; *Vansinnets historia* och *Övervakning och straff*. Tankarna han framhäver i dessa böcker om till exempel hur de vansinniga kommer till och den sociala kontrollen som är en genomgående tanketråd i hans arbeten. Jag kommer senare i analysen att komplettera Foucaults tankar med Cohens för att få en så komplett bild som möjligt av social kontroll. Denna analys kommer också att kunna leda vidare och vara en grund till *moraliskpanik*. Som kommer att redovisas i nästa avsnitt.

Jag kan börja med att beskriva Foucaults teori om socialkontroll eller makt som det också kan betraktas som. Bägge böckerna är uppbyggda på en liknande tankestruktur eller mer rättvisande en orsaks modell. Orsaksmodellen kan ses som en triangel, på toppen av triangeln så kan vi sätta dit ordet: "diskurs", diskursen innehåller forskare som forskar i ett specifikt ämne, i Foucaults fall handlar det om vansinnet och brott. I de bägge hörnen på botten av triangeln så kan vi lägga till orden "objekt" och i andra hörnet "de professionella". Ordens betydelse kan skifta i olika betydelser och kontexter, som nu i Foucaults fall vansinne och fängelse och på andra sidan doktorer och fängelsedirektörer.

(...) den straffrätt som på 1700-talet definierades av reformatörerna ritade upp två möjliga vägar till en objektivisering av brottslingen, men de gick åt motsatta håll: den ena vägen bestod i att betrakta honom som ett moraliskt eller politiskt "monster" som hamnat utanför samhällsfördraget; den andra bestod i att betrakta honom som ett rättssubjekt som skulle återkvalificeras genom straffet. "Förbrytaren" utgör emellertid en möjlighet att förena dessa båda linjer och att med medicinen, psykologin eller kriminologin som borgensmän skapa en individ i vilken lagöverträdare sammanfaller med objekten för en vetenskaplig teknik – på ett ungefär²⁹.

Här kan man se hur han vill förklara hur straffvetenskapen kan skapa en individ och börja förklara denne som ett objekt. Han fortsätter:

Att det inte uppstod någon häftig motreaktion när fängelset ympades på straffsystemet har säkerligen många orsaker. En av dem är att fängelset genom att skapa kriminalitet försåg brottsmålsdomstolar med ett enhetligt fält av objekt, vars autenticitet garanterades av "vetenskaperna" och att det därmed tilläts att fungera mot en allmän bakgrund av "sanning"³⁰.

Denna triangel är ett enkelt exempel på hur Foucaults teori fungerar man skulle naturligtvis kunna göra den mer komplex och avancerad men det behövs inte i det här fallet. Det som händer mellan dessa olika samhällsfenomen är att de skapar en process som kommer att

²⁸ Svensson, B (1996) s. 91

²⁹ Foucault, M (1974) s.297

³⁰ Ibid s.297-298

framkalla en viss socialkontroll som klassificerar och integrerar ett visst objekt i samhället, en norm sättnare kan man kalla det för.

Det ska också tydliggöras att man inte ska blanda ihop Foucaults makt begrepp med det marxistiska tankesättet, där makten har en helt annan betydelse och handlar om kroppens underkastelse under kapitalet. Foucault beskriver makten i *Övervakning och straff* som inte existerar annat än när den utövas och därigenom inte ses som någon slags överbyggnad och underbyggnad enligt den marxistiska principen, där vissa privilegierade klasser kan åtnjuta ekonomiska fördelar igenom klass förskjutningar.

När Foucault går in på hur fängelset fungerar så får man en liten idé om hur makten skulle kunna fungera. Fängelset blir en slags kunskapsproducent så som det offentliga straffet hade varit tidigare, det har ett budskap för allmänheten. Och därför så kan det se sig som en kunskapsproducent så som vetenskapen har i *Vansinnets historia (1983)*, en slags producent av normer och värderingar i samhället. När det används kan det vara ett exempel på hur kunskap kan användas som makt och kontroll.

Det som jag tycker att Foucault tyvärr gör lite fel i sin teori bildning är att han betraktar individen som ett objekt så att människans valmöjligheter försvinner och människan som ett tänkande subjekt är obefintlig i hans teori bildning. Jag kommer senare i detta avsnitt att försöka ge en mer komplett bild av individen som ett subjekt i socialkontroll, med hjälp av andra teorier som kan integreras i Foucaults modell.

I *vansinnets historia* beskriver Foucault hur vansinnet uppstår och han till och med daterar vansinnets uppkomst till ett specifikt årtal - 1651 genom byggandet av *Hospital general*. Hur uppstår då vansinnet? Om man tar hjälp av den triangel som jag beskrev i inledningen till avsnittet så kan man urskilja ett tillvägagångssätt, innan *Hospital general* var vansinnet något som egentligen inte existerade. I och med byggandet av detta sjukhus så blev vansinnet något tagbart och definierbart, vetenskapsmännen kunde kategorisera utifrån objektet och de professionella utförde det som vetenskapsmännen kom fram till. En sorts självbegränsande vetenskap. För att detta ska kunna uppstå är man tvungen, eller det krävs en första distinktion mellan rationellt och irrationellt och normalt och avvikande. När man väl har denna distinktion kan man urskilja de vansinniga och bygga en stor vetenskapsapparat runt fenomenet och en kausal modell med kategorier. Detta kan ses som den moderna människans strävan efter att kategorisera in naturen i olika fack. I och med att man gör detta skapar man samtidigt en sorts legitim ordning för vad samhället ska anses som normalt och onormalt. Här börjar vi nu komma fram till hur den sociala kontrollen skapas ur denna process, hur samhället legitimerar och accepterar olika vetenskaper och fenomen. Vi ser nu också att i

Foucaults modell så existerar dessa tre kategoriserare; diskurs, de professionella och objektet. Stanley Cohen anser att en sådan analys av social kontroll inte är fullständig.

It would, however, be an incomplete analysis of the control culture to look only at the official control agents. Social control is much broader in scope, including as it does informal mechanisms such as public opinion on the one hand, and highly formalized institutions of the state on the other³¹.

Cohen anser att man måste vidga perspektivet och beskriva och förklara fenomenet social kontroll som något som inte enbart härstammar ur de officiella institutionerna, utan också ur den allmänna opinionen som han även påvisar i fallet med mods och rockers. I det fallet så kan man hänvisa till den allmänna opinionens egna föreställningar på en lokal nivå, där problemet finns. Man vädjar om lagändringar och sköter påtryckningar för att få till stånd lagändringar i ämnet³².

Detta skulle man kunna diskutera fram och tillbaka i all oändlighet, om vem som har rätt och vem som har fel. Det tänker jag inte göra utan i stället försöka skapa en bild utifrån två aspekter och försöka integrera de i varandra för att få fram en förklaringsmodell till det jag undersöker. Två huvudpunkter i denna förklaringsmodell kan beskrivas som (i) Hur människor påverkas utifrån den sociala kontrollen och begår gärningar de annars kanske inte skulle göra. (ii) Hur omgivningen reagerar på ett specifikt problem utifrån den sociala kontrollen och hur den sociala kontrollen sätter standard för den allmänna opinionen. Igenom den andra punkten så kommer vi tillbaka till den första punkten, där kan vi även få en förklaring till hur individer stämplas av den sociala kontrollen och handlar därefter. Även en tredje punkt kan nämnas (iii) Hur individer stämplas igenom den allmänna opinionen och börjar acceptera sitt eget beteende.

Moralisk panik

Thomas Mathiesen menar att det finns gemensamma nämnare och kännetecken hos de grupper som drabbas av den moraliska paniken. Kännetecknen är att de är svaga i förhållande till makten i samhället. De har ett beteende som faller utanför den dominerande moraliska ordningen, de kan göras till syndabockar för samhällets problem och det att de kan tillfredställa en rad egenintressen hos de härskande³³.

³¹ Cohen, S. (1987) s. 111

³² Ibid. s.113

³³ Mathiesen, T i M, Hilde (1996) s.69-70

Sven Åke Lindgren diskuterar begreppet moralisk panik. Han beskriver moralisk panik som ett slags process. Paniken måste gå igenom flera olika stadier för att kunna bryta ut fullständigt hos allmänheten.

... ett förhållande, en händelse, en person eller en grupp av personer framträder i termer av ett hot mot samhälleliga värden och intressen; dess egenskaper presenteras på ett stiliserat och stereotypt sätt av massmedia, de moraliska barriaderna befolkas av redaktörer, biskopar. Politiker och andra rättskaffens personer; socialt erkända experter utfärdar sina prognoser och lösningar; åtgärdsprogram utvecklas eller (oftare) tillgrips av gammal vana; förhållandet upplöses, försvinner ur sikte eller sjunker så småningom undan...³⁴.

Ungdomsgäng och subkulturer som nya fenomen har en tendens till att bli utmålade i massmedia, tillskrivas egenskaper som de inte har. Media skapar självuppfyllande profetior genom att betona gårdagens ruskigheter, vilka kommer att bli morgondagens fasa³⁵.

Huvudpersonerna eller huvudaktörerna i denna process är media, politiker, experter och andra personer som allmänhetens förtroende.

Sven Åke Lindgren beskriver ett fall av moralisk panik i Storbritannien mellan åren 1972 och 1973, Det gällde så kallade överfalls rån eller "mugging", som enligt massmedia, polis, domstolsväsendet och politiker uppmålades som en helt ny företeelse. Domstolar började höja straffen för denna typ av brott. Polisen företog stora upprensningssaktioner i tunnelbanan och i parker.

Ungdomsgrupper som är socialt synbara tenderar att beskrivas stereotypt i massmedia. Företeelser som våld och skadegörelse blåses upp till större proportioner än vad det egentligen är i massmediala sammanhang.

För att utveckla argumenteringen ytterligare så har jag valt att ta upp en del av Cohens arbete, framför allt ur hans bok *Folk devils and moral panics* (1987). Cohens tänkande är viktigt att ha med i analysen för att kunna förstå etablerandet av en avvikargrupp. Cohen vill visa på att det inte bara är etablerade grupper som polis och domstolar som skapar den sociala kontrollen, utan även det att den allmänna opinionen har en stor del i denna process. Jag har redan beskrivit detta i avsnittet *social kontroll och framställning*. I detta avsnitt så ska jag fördjupa mig i den diskussionen och ge fler aspekter på den.

Cohen förklarar hur rykten florerar kring avvikargrupper, dessa rykten kan ge den effekten att de sammansmälter individer till en homogen grupp som de tidigare faktiskt inte var.

³⁴ Cohen i Lindgren, S-Å (1998) s. 80

³⁵ Lindgren S-Å (1998) s.81

The truth of such rumours is not at issue: the point is that they can be traced to certain elements in the societal reaction and they serve both to validate a mood and course of action, and to solidify a diverse crowd into a homogeneous mob³⁶.

Ryktena, sanna eller falska försätter allmänheten i en förutfattad mening eller en förhandsinställning till objektet, även fast de kanske inte ens har sett det själva. Allmänheten reagerar spontant utifrån dessa föreställningar mot den utpekade gruppen. Gruppen handlar å andra sidan utifrån hur den behandlas. Detta kan sättas ihop med den sociala kontrollen. När rykten har skapat en viss stämning inom en kulturs trossystem som i sin tur skapar en officiell reaktion mot fenomenet så kommer reaktionen generera ett nytt trossystem. Det nya trossystemet inom kulturen kommer även att rationalisera kontroll metoder som kommer att användas mot fenomenet i fråga.

Man kan se media som vad Cohen benämner som en *moralisk entreprenör* i samhället. Media skapar eller för fram rykten som kan ligga till grund för ett avståndstagande ifrån vissa grupper³⁷.

³⁶ Cohen, S (1987) s.156

³⁷ Ibid. S.124-125

Del 3

Den empiriska delen

Inledande diskussion

Detta kapitel ska försöka kartlägga fotbollshuliganer till en viss del. Jag kommer att ta upp en del punkter som jag tycker är väsentliga och kan ge ett perspektiv på fotbollshuliganer.

Av det material och den litteratur som jag har haft tillgång till har jag valt att göra en uppdelning av det materialet. Uppdelningen är till för att göra det lättare att läsa materialet samt till att skapa en förståelse runt de centrala begreppen som jag lyfter fram. De begrepp som jag tycker är centrala för huligankulturen och som är intressanta för en vidare diskussion i analysen är tre punkter. (i) Organisation, alltså hur huliganernas organisatoriska del av verksamheten har utvecklats, från ett sporadiskt, spontant beteende till ett allt mer organiserat, effektiviserat våld. (ii) Sammanhållning, hur ser grupperna ut och hur är de organiserade, vad möter de för sorts motstånd. (iii) Våldet, är naturligtvis av en central karaktär i huliganernas aktivitet och hur det har utvecklats med tiden. Utifrån dessa fyra punkter så kommer den empiriska delen att utgå ifrån och kommer så småningom i analysen att kunna ge svar på frågeställningen. Men först ska jag ta upp en del av den utvecklingen som har skett i huligan leden under dess levnadstid.

Huliganens utveckling

Som jag skrev i inledningen till arbetet kan man se hur fotbollen var en del i det engelska samhället redan på 1300-talet. Det var mer utav en så kallad "mob fotboll" som spelades då och utfördes mest utav de lägre samhällsklasserna i samhället. Här kan det även tilläggas att redan i början av 1000-talet så spelades det en form av fotboll, då symboliserades spelet av en seger över danskarna och fotbollen symboliserade en halshuggen dansk.³⁸

³⁸ Brännberg, T (1994) s.33

Fotbollen på medeltiden fungerade mest som en kanal för att kunna släppa ut aggressioner som låg och pyrde i samhället, själva spelet hade nästan ingenting med dagens spel att göra. Spelet hade inga som helst regler utan det var mer som en pöbel som sprang efter en fotboll, det var aggressivt och brutalt människor dog, bröt ben och lemmar vreds ur led.³⁹

Mycket av fotbollen härstammar ifrån de lägre samhällsklasserna i England. Man kan se till de klubbar som återfinns i dagens moderna England, så har de flesta en viss anknytning till ett konkret specifikt livssammanhang. Till exempel så kan klubbar som Arsenal, Manchester United och West Ham beskrivas som arbetar klubbar som har växt fram ur arbetsplatser i London och Manchester. Blackburn Rovers och Everton har sin rötter i kristna sammanslutningar.⁴⁰ Då, på den tiden så var klubbarna i starkt behov av sina supportrar, supporter rollen var annorlunda på den tiden mot vad den är i dag. En supporter var integrerad i klubben på ett helt annat sätt en vad dagens supportrar är. Man hjälpte till med att sköta planen, tvätta och till och med att träna laget.⁴¹ Därefter, i industrialismens fotspår kan man urskilja hur en specialisering inom fotbollen tar fart, klubbarnas gamla ideella profil försvann. De gamla supporterarna trängdes bort till förmån för nya specialiserade förmågor. Supportern blev mer och mer en betraktande åskådare. Supportern får se sig själv flyttas ifrån den demokratiskt strukturerade klubbverksamheten som den varit integrerad i, till en mer passiv betraktande roll där den inte har någon kontakt med varken ledning eller spelare⁴².

Här igenom så märks det en alienation av supporterarna gentemot klubbens ledning, man vet inte som supporter vad det är som pågår i ledningen, och ledningen handlar oftast utan supporterarnas tycke. Det som återstår är att skapa en egen slags förening som kan få fram supporterarnas röster till klubben, en supporterklubb.

Man kan se det som ett mini samhälle i ett större sammanhang. I själva supporter delen kan det uppstå små avfällingar ifrån den stora massan. Små klickar av våldsfalanger som även finns i det stora samhällssystemet.

Först på 1960-talet så började ordet "huligan" omnämnas i pressen för att beskriva våldshandlingar utförda av personer i en fotbollskontext.⁴³ Men hur har våldet kring fotbollen sett ut under de åren som spelet har funnits? Vi kan räkna bort incidenter som har förekommit på medeltiden och i stället koncentrera oss på vad som har hänt under de närmaste hundra åren i England. Före första världskriget gick supporterarnas våldshandlingar mest ut över

³⁹ Ibid

⁴⁰ Ibid s.46

⁴¹ Ibid s.48

⁴² Cohen, S (1971) s.145

⁴³ Brännberg, T (1994) s. 137

matchvärdar och motståndarspelare. Först på 1960-talet började man även att rikta in sig på de dit resta "borta" supportrarna. Eric Dunning hävdar att detta beror på en ny typ av nationell standardiserad ungdoms subkulturer som Teddy boys, Mods, Rockers och Skinheads och därigenom ett nytt tillvägagångssätt. Det var framförallt Skinheaden som använde fotbolls arenor som deras scen att utföra deras våld⁴⁴. Från 1960-talet och framåt börjar huliganvåldet att bli alltmer våldsammare, sofistikerat och organiserat delvis som ett svar på de officiella försöken att stoppa det.⁴⁵ Även det att infrastrukturerna började byggas ut ordentligt så att supportrarna även kunde följa sitt lag när de spelade borta.

Redan på 1920 - talet så fanns det incidenter som påminner om de händelser vi kan se idag. Då var trenden mer att man gjord så kallade "pitch-invasions" att storma planen och attackera domar och motspelare. Fast även så skedde de olika händelser utanför arenorna, som till exempel i ett London-derby på 1920-talet mellan rivalerna Arsenal och Tottenham som ledde till öppna gatuslagsmål mellan supportrarna med kniv och järnrör. 1936 i en match mellan Wolverhampton wonderers och Chelsea attackerades Chelsea spelarna. Efter matchen så skedde flera våldsamma sammandrabbningar mellan supportrarna, därefter så samlades närmare 2000 Wolverhampton fans för att demonstrera mot ledningen och att de sålde deras bästa spelare.⁴⁶

Den moderna huliganen

Utvecklingen emot den mer effektive och organiserade huliganen som vi ser idag, härstammar ifrån 1950-talet. Ungdomskulturer i framförallt England började bli alltmer synliga. Man kan se det som ett led i en fortgående process med flera olika steg. Bland annat kan man se att under 1950-talet så blev arbetarklassen ungdomar, speciellt män blev alltmer synliga. Dessa unga mäns aktivitet och uttryck blev till en skarp kontrast till samhället i övrigt. Bland de kändare ungdomsgrupperna som kom fram under denna tid var "Teddy Boys".

Fotbollen blev inte heller förskonat från samhällets utveckling. Då de äldre valde att stanna hemma, fylldes engelska fotbollsarenor av yngre män. Detta kan vara en början till den vidspridda huliganrörelsen som vi kan se idag. En annan viktig faktor, eller komponent i fotbollshuliganismen är etablerandet av de så kallade firmorna. Firmor eller gäng som bildades inom supportergrupperna var till för att lättare organisera attacker på motståndarsupportrarna. Firmornas del i huligankulturen beskrivs närmare i nästa avsnitt.

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Pearson, G (1983) s.30

Man började göra försök att slå till emot rivalers firma ledare, för att kunna genomföra sådana attacker krävdes det att man gav upp den löst sammansatta supporter gruppen och började organisera sig i mindre sammansatta nätverk.

Organisation

Som huligan så måste man använda sig av hel del olika taktiska och strategiska beteenden för att kunna ha möjligheten att nå sina mål. På en lägre nivå innebär det till exempel att man organiserar sin resa till bortamatcher på ett sådant sätt så att man slipper polisövervakning. Även det att man slipper organiserade bakhåll av rivaliserade huliganer. Just resor kan ställa till med mycket besvär för huliganerna när de ska på bortamatcher. Om man tar tåget med de övriga supporterarna så kan man nästan räkna med att bli infångad av den lokala polisen när man anländer till sin destination, för att sedan eskorteras till arenan under sträng polisövervakning.⁴⁷ Därigenom så har man förlorat nästan alla sina chanser till att hamna i en sammandrabbning med sina motparter. För väl inne på fotbollsarenan är det nästan omöjligt att kunna konfrontera med rivaliserade huliganer tack vare väl avgränsade läktarsektioner mellan borta och hemma supportrar samt att på de flesta engelska arenorna finns det CCTV (Closed Circuit TeleVision) installerat som kan övervaka publiken. I stället söker man andra vägar för att kunna komma åt sina rivaler till exempel igenom att helt enkelt stämma träff med dem över mobiltelefon för att "göra upp" långt ifrån fotbollsarenor och poliser.

På grund av att polisen övervakar supportrar som åker med tåg och bussar så pass intensivt, så finns det ingen möjlighet att åka med de medlen om man är ute efter att bråka. Därför så har huliganerna tvingats till att bli mer sofistikerade i sin organisering av resor. Man arrangerar resor med egna fordon som man sedan parkerar med en bra bit ifrån händelsernas centrum och därifrån söka upp motståndarna.

Many firms have become quite crafty in their transport arrangements in their attempts, usually successful, to surprise both the police and their potential targets. For example, we know at least two separate mobs who own their own removal-type lorry. They drive it to the target town, pull up

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Kerr, J H (1994) s.52

right outside a pub containing opposing supporters, drop the back and disgorge their passengers to cause maximum trouble before anyone realises what is happening.⁴⁸

Det finns många sätt att ta sig obemärkt till en bortamatch, detta var bara ett exempel på hur det kan gå till. Det finns andra berättelser om hur människor har åkt taxi från England till Turin i Italien för att kunna delta i oroligheterna där som skedde när Manchester United spelade där 1992.⁴⁹

Att ta sig friheter på motståndarens område verkar vara något som är en viktig del i aktiviteterna. Personligen så bevittnade jag 1997 sådana händelser i Stockholm när Hammarby IF spelade mot IFK Göteborg. Göteborgs huliganerna verkade ha kommit i flera timmar i förväg, innan matchen hade börjat hade ett gäng göteborgare iförda rånarluvor på ungefär tjugo personer attackerat flera pubar, restauranger och poliser runt Globen och Gullmarsplans området.

En annan mer våghalsig aktion är att infiltrera motståndar sidans läktarsektion. Denna typ av taktik är effektiv och om det lyckas kan det räknas som en total seger för de som lyckas med det samtidigt som det är en total förnedring för de som blir utsatta för det. En klubb som är okänd för denna typ av aktioner är den engelska klubben West Ham.

(...) Hammers fans infiltrated the shed wearing not only blue and white scarves, but in some cases Chelsea shirts as well. Before and during the first half, Chelsea groups had attacked the Hammers supporters in the away end, but as nothing had gone off in the shed, they believed that West Ham had bottled it. At half-time, all pretence was dropped and West Ham fans appeared at every point on the terrace and went berserk. It was only staggering defence by the blues fans, as well as sterling work by the police, that prevented them from taking the end and claiming what for them would have been a momentous victory.⁵⁰

Kläder är också en viktig del i huliganens taktik, tidigare så kunde man lätt urskilja och definiera vad som var en engelsk fotbollshuligan, kanske tack vare media som har matat oss med bilder på bråkiga halvfeta rakade engelska män. Så tidigt som på 1960-talet så skapades en ny trend - football casuals. Huliganerna gick ifrån den stereotypa föreställningen om en huligan, istället så började man att klä sig och uppträda smart för att på så sätt komma undan polisens övervakning och för att lättare smälta in hos massan. Man började använda sig av framförallt italienska märkeskläder och därav namnet "football casuals". Samtidigt som man smälte in i mängden så var man trots det synlig för andra firmor, varje firma utvecklade ett egen stil som man kändes igen i.⁵¹

⁴⁸ Brimson, D&E (1996) s.115

⁴⁹ Bufford, B (1992) s.51

⁵⁰ Brimson, D&E (1996) s.107

⁵¹ Kerr, J H (1994) s.55

En firma kan beskrivas på många olika sätt, vanligaste är nog medias beskrivningar där firman beskrivas som en hårt sammansvetsad grupp som styrs i en stark militärisk hierarkisk ordning med tydliga roller som ledare och slagskämpar. Andra versioner där huliganerna beskriver sig själva finns och de ger en annan bild.

What if, for example, you start going to games with your mates at an early age and basically grow up together; you start travelling and you start fighting, and sooner or later, you get sick of being on the defensive all the time, so you start attacking and planning. You get organised, and before you know it, you're all in your twenties with a reputation.⁵²

Under 1980-talet så ändras bilden eller rättar sagt föreställningen av fotbollshuliganen, mest kanske på grund av den massmediala uppmärksamheten som fenomenet ådrog sig.

The image of hooliganism presented by the media changed in the early 1980s from that of the anarchic rabble to the highly organised group which met in pubs to plan violence, which wore items of clothing identifiable as "uniforms", and which was under the control of "generals" and "lieutenants".⁵³

Tydligt är det i början av 1980-talet som de börjar ske förändringar i huligan kretsarna. Man börjar göra tydliga försök att för att undkomma den alltmer intensifierade polisövervakningen, man ändrar sin stil ifrån den massmediala stereotypa föreställningen om en fotbollshuligan. Huliganerna och massmedia har tydligt skilda åsikter om hur huligankretsar är strukturerade. Huliganerna menar att de är mer av ett kompisgäng som kollar på fotboll och på den vägen socialiseras in i den typen av våld. Massmedias synsätt är att huliganerna är en slags förortsarmé som är stark sammansvetsade i en stark militärisk hierarki med "generaler" och "löjtnanter".

Närmare sanningen är kanske att försöka hålla sig till en väg mittemellan de bägge synsätten.

Sammanhållning, gruppkänsla och identitet

De våldsfalanger som finns hos fotbollssupportrar som jag har nämnt tidigare och som även går under namnet firmor. Finns nästan uteslutande hos varje fotbollsklubb i England.

Firmorna har flera olika funktioner förutom våldet. Många anser att firmor har en stark hierarkisk ordning och medlemmarna är indelade i olika roller som till exempel "general" eller "löjtnant". Detta påstående är ganska diffust men inte helt grundlöst. Att firmorna skulle vara indelade i en militärisk hierarkisk ordning är nog en stark överdrift. Men man kan nog i

⁵² Brimson, D&E (1996) s. 71

⁵³ Armstrong, G & Hobbs, D i Giulianotti, G, Barney & Hepworth, M (1994) s. 201

alla fall påstå att supporterskarorna är uppdelade i olika nivåer, en toppnivå med de mest aktiva, en mellan nivå och en lägre. Naturligtvis kan man inte påstå att alla supportrar har ett lika intresse i våld eller överhuvudtaget intresse i klubben. Men för att titta närmare på själva våldsfalangen av supportrar delen så kan man säga att den är uppdelad på det sätt som jag beskrivit ovan. Den högsta nivån är de "hårda" killarna, de är de som är mest aktiva och organiserar aktiviteterna i gruppen. De lägre nivåerna kan mer ses som en svans till de högre nivåerna, de är inte så involverade i våldet. Allra längst ned återfinns de individer som ryks med i våldet mer beroende på att de befinner sig på en viss tid och plats en att de har ett utpräglat intresse för våldsamheter.

Förutom våldet så kan man också hitta möjligheter för individer att identifiera sig och skapa sig en identitet i gruppen. Samtidigt som gruppen skapar en trygghet och kan ge individen en plats för förståelse och en tillhörighet.

För de flesta av grabbarna är det ju det enda dom har", sa han i dörren och nickade i riktningen mot ett gäng supportrar vars gemensamma nämnare, måste jag erkänna, var att de såg ut frapperande ut, om inte unikt, imbecilla ut. "Under veckorna så är dom ingenting", fortsatte Mick. "Men när dom kommer till matchen så förändras allt i ett slag och dom känner sej som rena övermänniskan.⁵⁴

Uppenbart så har fotbollen och våldsfalangerna en viss social funktion för grupper av människor. De fyller den funktionen för människor som de annars inte har och saknar i det vardagliga livet. Igenom fotboll och kanske våld kan de få den känslan av att tillhöra något, något stort och viktigt som andra kan finna i det mer alldagliga livet med arbete och familj. De känner en tillhörighet, de kan göra sig ett namn som de annars inte har någon möjlighet att skapa sig. Det är inte enbart själva våldsfalangen som kan tillfredsställa dessa behov, sporten i sig skapar stora identifikations möjligheter.

Of course, other sports possess some of the characteristics listed here but arguably only soccer has them all. That, it is reasonable to believe, is why it has become the world's most popular team sport. In turn, its world-wide popularity and the degree to which fans identify with their teams help to explain why it is the sport most frequently associated with spectator disorder.⁵⁵

Fotbollen som sport ger individer goda möjligheter till att kunna identifiera sig med laget, spelarna eller staden som man bor i. Detta ligger klart till grund för de meningsskiljaktigheter och våldsamheter som kan uppkomma mellan olika lags respektive supportrar. Gruppen och känslan av tillhörighet behöver inte enbart skapa identifikationsmöjligheter utan också ge individer en möjlighet till en alternativ värld och ge en kontrast till vardagen.

⁵⁴ Buford, B (1992) s. 110

⁵⁵ Dunning, E (1999) s.105

Även fast supportrarna har en starka känsloband till sitt lag så är det ändå deras vardagsliv inte präglad eller genomsyrat av detta.

Consequently, however strong the emotional bonds of supporters with their club, their football involvement is not connected with the production of their basic life chances and this affect the pattern and degree of their involvement further more, although they regularly talk about the game at work or in the pub, the supporters of a football club only assemble *an masse* for something like two hours a fortnight for eight months a year. That is, whilst this is less true of those who regularly travel to watch their teams away, they do not experience the sort of continuous exposure to common conditions found in many work situations (...)⁵⁶

Inom fotbollen finns det stora möjligheter att kunna skapa sig en identitet. Både som individ och i grupp. Man identifierar sig med laget och andra supportrar runt omkring en själv. Det jag kommer att gå in på mer grundligare är vad våldet har för betydelse för fotbollshuliganer.

Våldet

Våldet är en central aspekt i begreppet fotbollshuligan. Våldet har alltid funnits där från början och det har utvecklats efter tiden. Våldet har skiftat karaktär under den period som fenomenet har existerat. I början karaktäriserades det av mera sporadiska sammandrabbningar, under det sista århundradet, eller snarare de sista trettio åren kan man märka av en tendens till att våldet har blivit alltmer effektiviserat. Effektiviteten kan man dra paralleller till bland annat en högre grad av övervakning. Man är som huligan tvingad till att handla snabbt när tillfället ges, man måste handla snabbt och tillfoga största möjliga skada på sin motståndare. Därför kan man se en tendens av ett ökat kniv och överlag större vapen våld vid huligankonfrontationer. Dödsfall är något som har blivit alltjämnt vanligare också, kanske på grund utav den högre graden av vapen användande. Under de senaste trettiåren har flera större incidenter inträffat med dödlig utgång. Till exempel matchen mellan Sparta Moskva mot Harlem i Moskva 1982 där det dog 69 människor och över 100 skadades. Den mer kända incidenten i Bryssel 1985 i Europa cups final mellan Liverpool och Juventus där 39 människor dog och flera hundra skadades. Även i Colombia 1982 skede en allvarlig incident i matchen mellan Deportivo Cali mot Club Argentina som slutade med att 22 människor dog och 200 skadades.⁵⁷ Dessa siffror visar på att problemet inte enbart är ett brittiskt problem utan det finns överallt. Våldet är som sagt centralt i huligankulturen och det knyter an till begrepp som maskulinitet, territoriella, kämpa och spänning. Våldet ger huliganerna status

⁵⁶ Ibid. s.119-120

⁵⁷ Uppgifterna från E, Dunning (1999)s.132

och ett rykte i huligankretsarna.⁵⁸ Eller som en medlem i West Hams notoriska firma Inter City Firm (ICF) berättar i en TV-intervju.

We don't - we don't go - well, we *do* go with the intention of fighting you know what i mean.... We look forward to it.... It's great. You know, if you've got, say 500 kids coming for you, like, and you know they're going to be waiting for you, it's - it's good to know, like being a tennis player, you know. You get all geed up to play, like. We get geed up to fight.... I think I fight, like, so I can make a name for meself and that, you know. Hope people, like, respect me for what I did, like.⁵⁹

Att slåss ger huliganen en kick, att veta att man är på väg till en annan stad där det finns människor som väntar på en av samma anledning som man åker dit själv för. Man förväntar sig att få respekt och att göra sig ett namn igenom att slåss i huligankretsar. "kicken" som huliganerna gärna pratar om i samband med konfrontationer beskriver Bill Buford bra.

De talar om *ruset* och *lyftet* och *kicken*. De talar om att de till varje pris måste ha det, att det är oförlömligt att vara med om, att aldrig vilja glömma det - någonsin. De talar om att hållas uppe av det och berättar i all oändlighet om vad som hände och hur det kändes. De talar om det med de utvaldas stolthet - för de har varit med och sett och känt och genomlevt något som andra inte har.⁶⁰

Man tycker sig vara en del av en utvald krets, man ingår i något som är stort och specifikt för just sin grupp. Det är det man vill bli känd och igenkänd för - våldet. Grupper är naturligtvis olika och skiftande i karaktär och även då i sitt utövande av våld. En del grupper är kändare en andra för sitt utnyttjande av synnerligen grova våldshandlingar, till exempel Millwall Buschwackers som är kända för sin råa stil och att deras medlemmar oftast är äldre. Birminghams Zulu Warriors som är kända för att använda knivar vid sammandrabbningar har utvecklat knivvåldet så pass långt att man använder i hoptejpade knivar för att tillfoga sin motståndare ett så fult och svårläkt sår som möjligt.⁶¹

Det råa våldet ger gruppen den status som man vill ha inom huligankulturen, man vill bli respekterad för att man slåss och därför att man är duktig på det

Våldet har också en socialiserande effekt, genom användandet av våld som blir allt mera grövre och organiserat kan individen socialisera sig in i gruppen. Ett exempel på det är en ordning som Millwall har haft. Millwall hade tre firmor, numera bara en.

Tidigare firmor inom Millwall är "Half-Way Liners", "Treatment" och de ökända "F-Troop". Denna konstruktion av grupper fungerade som en slags hierarkisk ordning. "Half-Way Liners" var oftast yngre pojkar sällan över fjorton vars jobb var att piska upp stämningen hos motståndarsupportrarna, samt att rekognosera var de höll hus före och efter match start.

⁵⁸ Ibid. s.147

⁵⁹ Ibid. S 146

⁶⁰ Buford, Bill (1992) s.196

⁶¹ Brimson, D&E (1997) s.56

Däriifrån så avancerade man upp till "Treatment" och däriifrån till "F-troop" som var döpt efter ett TV program där karaktärerna var totalt våldsamma och hänsynslösa.⁶²

Dr Anthony Clare ger sin syn på Millwalls supportrar:

But within Millwall's terrace army, there are divisions. At the bottom of the hierarchy are the youngsters; they call themselves the Half-Way Line. When it comes to aggro, they imitate their elders. But as they grew older, they have a career choice to make. Some of them graduate to the Treatment; They're the ones in the surgical masks. Although one of Millwall's heavy mobs, Treatment don't pick fights but they're always there when they happen. In the trench warfare of the terraces, it's F-Troop who go over the top. F-Troop are the real nutters, self-confessed loonies like Harry The Dog, who go looking for fights and are seldom disappointed...⁶³

I slutet på sjuttioalet och i början på åttiotalet formeras dessa tre firmor under namnet "Bushwackers",

Igenom dessa olika steg kunde en person socialiseras in i gruppen på ett för gruppen ordnat sätt. Individerna måste i de olika stegen vissa för gruppen vem den är samtidigt som den under färden kan ta åt sig av gruppens normer och värderingar.

Våldet kan också förklaras emotionellt då huliganer och även andra supportrar kan känna stark emotionell anknytning till "deras" klubb.

Supporters can feel bored at matches but sometimes they have no doubt that they have had an experience of real emotional intensity. Football fans report experiencing special peaks of excitement. (...) Which are not unrelated to their perceived participation in the match. The intense identity with the club, that makes supporters feel that they are as important as the players, means that these feelings are very potent elements in the experiences of soccer supporters⁶⁴.

Detta betyder att fotbollssupportrar känner stor identifikation med sin klubb, sin sfär. Intrång i denna sfär, eller en skändning av denna sfär leder till aggressioner.

En annan del av våldet är de personliga framgångar och erkännande som den enskilde kan skaffa sig igenom våldet.

(...) They are fully involved football crazies, committed to the club and prepared to die for the sport. They get a perverse sense of dignity and pride from their activities (...) Consequently, they will fight for things like honour, reputation and above all pride. Some of them will become local personalities, and some will become known on a national level⁶⁵.

Alltså kan man se huliganvåldet ur två perspektiv. Ett som man kan beskriva som ett internt och ett som externt. Det interna innehåller delar som att man skapar sig en positiv identitet som en bråkstake och gör sig ett namn på det. Det externa däremot ligger mer på en nivå där man slåss för att försvara "sin" klubbs heder och ens egna grupps namn.

⁶² Ibid s. 118

⁶³ Giulianotti, R, Bonney, N, Hepworth, M (1994) s.15

⁶⁴ Finn P.T. Finn i Giulianotti, R, Bonney, N, Hepworth, M (1994) s.105

Sammanfattning

Innan jag börjar med att analysera det material som jag har redovisat hade jag tänkt att göra en liten sammanfattning av det empiriska materialet.

Huligankulturen har vuxit fram under specifika förhållanden i efterkrigstidens England. Deltagarna har nästan uteslutande varit arbetarklass män. Med det menas inte att det fortfarande förhåller sig på så sätt. Huligankulturen kan ses som en avvikargrupp eller subkultur, fast enbart under de förhållande då det verkligen existerar. Deltagarna kan vid sidan om leva ett annat liv. Avvikelsen kan ge deltagarna identifikations möjligheter, avvikelsen ger det som de annars inte kan få eller åstadkomma i ett konventionellt samhälle.

Som många andra avvikargrupper eller avvikarkulturer så finns det även här en slags hierarkisk ordning. Ordningen inom huligankulturen verkar fungera som att de deltagare med mest rutin är även de som leder ordningen. Man kan även se till exemplet med Millwall, som använde sig av en slags socialisering in i ordningen igenom tre steg. Desto längre som huligan gruppen existerar ju mera organisation krävs också ifrån deltagarna, motståndet ökar och därigenom möjligheterna för gruppen att nå sina mål. Ju mer motstånd och försök till kontroll desto mer raffinerade sätt att undkomma kontrollen.

Man har igenom åren organiserat sig på ett sådant sätt att man lättare kan organisera sina aktiviteter, samt att även undkomma kontrollen. Igenom denna organisering så har huliganfirmorna utkristalliserat sig. En hårdför liten kärna av de mest aktiva inom kulturen.

Våldet är en central del av huligankulturen. Våldet har flera olika aspekter, utövarna kan delvis få personella vinningar på att bli kända som bråkstakar, samtidigt som det kan yttra sig emotionellt när gruppen är hotad.

⁶⁵ Ibid.

Del 4

Analys

Roller och sociala världar

Jag har tidigare beskrivit ingående vad våldet har för betydelse för fotbollshuliganerna. Frågor som kanske dyker upp i anslutning till detta kan vara: Varför? Hur lärs det gällande beteende mönstret in hos huliganen? I detta avsnitt så ska jag foga samman de olika bitarna för att få samman en betydelse och förklaring till detta.

Vi har sett hur huliganerna fungerar i firmor, en slags subkultur i supporterulturen, man är en våldsfalang med egna normer, värderingar och ordning. Firman kan vara en lös sammanslutning eller en mer homogen grupp som även kan träffas utanför matchdag. Mer vanligt är att firmorna har en hierarkisk ordning eller ha en annan annorlunda ordning. Det vanligaste verkar dock vara att de mest rutinerade står i toppen i hierarkin eller ordningen som finns och därigenom sin regissörs roll försöker skapa en ordning bland dess medlemmar. I gruppen så är manlighet, status, begrepp som är viktiga och centrala. Själva antagningen och rekryteringen till gruppen görs främst igenom medlemmarna själva, man tar in kompisar eller personer från kvarteret där man bor då oftast fotbollslag i England är lokalt förankrade. En annan rekryterings post är ungdomsfirman som de flesta av de större firmorna har. Det är viktigt att man tar in rätt personer för att det ska bli en lojalitet i gruppen.

Igenom Mead, Goffman, och Willis ska jag förklara huliganernas beteende och varför man i viss mån väljer att stanna kvar i den avvikande livsstilen.

Gruppen kan beskrivas som en mindre social värld där det förmedlas normer och värderingar. Som ny i gruppen får man ta del av dessa, Normer och värderingar överförs från medlem till

medlem, normer och värderingar har också en viss traditions bundenhet och överförs igenom generationer. Gruppens medlemmar ser till att dess hålls och efterföljs. De som inte följer gruppens regler bestraffas eller utesluts ur gemenskapen. Igenom interaktion mellan gruppens medlemmar överförs också de traditioner som behövs. Jaget hos individerna utvecklas och individen integreras alltmer in i gemenskapen och snart kan denne sköta sig själv så att säga. När jag ändå är inne på skapandet av en självbild och gruppens normer och värderingar ska jag ta upp en annan intressant aspekt. Som jag tidigare har nämnt så har de flesta etablerade firmor även en ungdomssektion till exempel Leicester Baby Squad, min tidigare beskrivning av Millwall är ett lysande exempel på detta. Ungdomsfirmans medlemmar ska (är det meningen) växa upp i den riktiga firman. Som i exemplet om Millwall där man börjar sin karriär i Half-way liners där man får göra jobb som att rekognosera och försöka starta bråk med motståndarsupportrar. Senare kan man gå vidare till de mer hårdföra The Treatment eller de ökända F-Troop. Ungdomssektionen här fungerar som en slags provningsanstalt där lojalitet och färdighet testats innan avancemang till de högre nivåerna i hierarkin. Dess medlemmar är ivriga att komma till den "riktiga" firman där man kan få den status man tycker sig förtjäna. Även denna hållplats på vägen tjänar som ett slags överföringscentra för normer och värderingar. Man skulle lämpligen knyta an till Paul Willis studie om arbetarungdomar i England. Man ser upp till de äldre och hårda grabbarna som redan är väl etablerade i firmorna och har skapat sig namn i gemenskapen och även kanske i andra firmor runt om i landet. Man vill bli som de och offerar mycket för att få bevisa att man platsar hos dem. Man upptar språk, rörelser, stil och andra viktiga mönster som de äldre använder sig utav.

Både i firman som i ungdomssektionerna så skapas det roller eller finns nästan färdiga roller för de som träder in i gemenskapen. Individen eller aktören i det här fallet måste förhålla sig till två aspekter i sitt agerande inför gruppen. Dels måste denne agera inför sin egna grupp på ett sådant sätt så han undviker bestraffning i från gruppen. Som ny i medlem i gruppen och i sin roll måste denne uppfylla de krav som förväntas av den rollen man innehar så att man får respekt och status av sina gruppmedlemmar. För det andra måste aktören även agera inför andra observatörer, alltså en allmän publik.

I dagens läge och med den massmediala bevakning som finns på fotbollshuliganer kommer rolltagaren att märka att den sociala roll som den har, redan är en etablerad fasad som den nu måste upprätthålla. Alltså att rolltagaren tvingas till försöka leva upp till den givna och ibland stereotypa bilden av rollen som fotbollshuligan, samt utföra de aktiviteter som hör till rollen, till exempel våld. Om nu aktören skulle misslyckas kommer den att ses som en bluff av sina åskådare. Huliganen måste förmedla sitt agerande och sin aktivitet under interaktionen på ett

sådant sätt att det blir meningsfullt, eller *dramatiskt självförverkligande*. Samtidigt som huliganen måste förverkliga sin roll så måste denne även kunna iakttaga en viss mån av försiktighet och skyddande i sitt agerande, eller en *dramatisk försiktighet* så att det går att utföra de plikter som rollen kräver.

Individen "skolas" in i en speciell gemenskap, där den får den respekt och den uppskattning som den anser sig förtjäna. Om inte så kommer den att lämna den gemenskapen för en annan. I gruppen eller rättare sagt i den sociala världen upptar individen dess normer och värderingar och lär sig så småningom om att handla efter dess regler.

Även det att huligankulturen är en motsattvärld emot etablerade institutioner som till exempel skolans värld. På 1960-talet när huliganproblemet började uppmärksammas alltmer massmedialt så räknade man med att omkring 80-90 procent var av arbetarklass ursprung. Som man kan se i Willis studie och även i Dunnings arbeten om arbetarklassen och dess inställning till skolan, så var arbetarklassen främmande och fientliga mot dessa världar. Grunden till denna fientliga och misstänksamma inställning kan ses som att arbetarklassen alienerades ifrån skolan, man hade inget gemensamt med den institutionen. Man har svårt att ta åt sig av vad som lärs ut därifrån och man får svårt att formulera långsiktiga mål i livet. Istället formar man en motsatskultur som innehåller det skolan inte har, nu nödvändigtvis inte en huliganlivsstil, men ändå innehåller det som inte skolan kan erbjuda. Man anser skolan och etablerade institutioner som något hotande, kontrasten är allt för stor mellan gatans relativa frihet och skolans restriktiva kontroll.

För att se det ur ett huligan perspektiv så kan man se det som en motkultur till skolan. Det huliganlivsstilen har att erbjuda kan man inte hitta i skolans värld. Man finner uppskattning för det man gör och man kan göra sig ett namn i de specifika kretsarna. Något som man kanske inte kan i skolans värld utan där gör sig ett namn i negativ bemärkelse. Den monotona vardagen med familjeliv, arbete och andra rutiner försvinner på matchdagen och man kan kliva in i sin roll och spela ut sina känslor, veckans samlade känslor får gå ut över "de".

Som vi har sett så "skolas" individerna in i den våldsamma livsstilen, det är inget medfött. Man skulle kunna tänka sig utifrån en stereotyp arbetarklass föreställningar att det skulle vara ett medfött arbetarklass fenomen. Naturligtvis är det inte så. Huliganerna finns utspridda över samhällets alla klasser och är inte enbart koncentrerade till arbetarklassen. Under 1960-talet och tidigare kom majoriteten av huliganerna från en arbetarklass. Men tidigare så var fotboll en arbetarklass förtäring, men med tiden har även det ändrat sig och med dagens biljett priser och publik kan man knappast kalla det för en arbetarsport längre. Det ska också sägas det att

beteendet som äger rum i fotbollskontexten finns där och förstärks men i huvudsak så är det inte en kontext där individers primära uppväxt sker.

Socialiserandet in i livsstilen

Kan fotbollshuliganernas uppträdande förklaras från ett sociologiskt teoretiskt perspektiv? Jag ska i detta avsnitt betrakta fotbollshuliganerna uppträdande genom Becker och Baumans teorier om avvikelse och sociala världar.

Man börjar ledas in i kulturen, man vet att det man gör är fel, kriminellt, en avvikelse ifrån det övriga samhället. Man trivs med att vara en avvikare från det övriga, att man gör något annorlunda. Till slut kommer även andra människor och myndigheter att börja se en som en avvikare. När man väl är utpekad som en avvikare så kan man erkänna för sig själv att man är en avvikare. Här börjar avvikelsen som från början kan ha varit ett intresse att börja utvecklas till en avvikande livsstil.

Man söker sig till personer som har samma problem eller livsstil som en själv, att vara stämplad och utpekad. Hos dessa personer kan man få den förståelse och trygghet som man inte kan få ute i det vanliga samhället. Människor i denna krets ger en råd och vägledning som man behöver för att kunna utvecklas och skapa sig en själv identitet.

Den får ta emot gruppens värderingar som oftast är traditions bundna och specifika för de olika grupperna. Igenom denna överföring av normer och värderingar kommer individen att börja skapa sig en identitet i gruppen och ju längre den stannar kvar desto mer kommer dess identitet att förstärkas och bli ett med gruppens. Handlingar som utförs i gruppen kommer att förstärka individens identitet i gruppen och även gruppens identitet mot publiken.

För att kunna bli accepterad fullt ut och för att kunna avancera inom den nya gruppen så måste individen begå handlingar som oftast ses som regelbrott i det konventionella samhället. Fast samtidigt som man bryter mot det konventionella samhällets normer bygger man upp sin egna social identitet och status inom den egna gruppen. Man blir mer accepterad ju mer lagöverträdelse man gör mot "de". Ju mer man arbetar för "vi" ju längre ifrån "de" kommer man att hamna. Alienationen ifrån huvud kulturen är avhängig med vad Becker kallar för *karriärbyggandet* inom subkulturer. Ju mer individen satsar på sin karriär inom avvikelsen desto mer utanför och längre ifrån den dominerande kulturen kommer denne att hamna och desto svårare kommer individen att kunna komma tillbaka och försöka etablera sig i huvud kulturen om den så önskar. En paradox till detta är att desto längre socialiseringen sker in i avvikargruppen, desto längre bort ifrån det konventionella samhället kommer avvikaren att hamna.

Bestraffningar och sanktioner ifrån det samhället förstärker hatet mot "de" och dess system. Bestraffningar och sanktioner höjer statusen inom "vi", medlemmarna börjar se den bestraffade medlemmen som en av dem. Här sällas även de som inte tål trycket och är riktigt hängivna livsstilen bort.

De symboliska uttrycken som medlemmarna använder sig av, som till exempel kläder, språk och musik verkar på ytan vara provocerande men har en helt annan funktion för gruppen. Man bevisar med sina kläder och allmänna attityd vart man står och vad man representerar. Symbolerna är till för att utesluta andra individer, men de hjälper också till att förstärka sammanhållningen inom gruppen och klara omvärldens påtryckningar på gruppen⁶⁶. Nu existerar det just inga synliga symboler i huliganvärlden, istället har man valt att ta bort igenkänningsmärken som halsdukar och tröjor och använda sig av mer informella symboler som märkeskläder eller en speciell sorts klädstil. Gruppen (huliganlivsstilen) är en sorts frizon ifrån det övriga samhället, här kan dess medlemmar pröva sig fram till en identitet och symbolik. Huliganlivsstilen ger dem den frihet de behöver för att kunna utforma sin identitet, den ger även en sorts bekräftelse och trygghet för medlemmarna. Socialiseringen pågår under en längre tid och sker stegvis. De aktivare man är i livsstilen ju snabbare går att börja identifiera sig i den.

Jag har i det här avsnittet beskrivit hur människor socialiseras in i den avvikande subkulturen. Med hjälp av Becker och Bauman kan vi ge en förklaring till varför fotbollshuliganer uppträder som de gör. Hur man prövar sig fram till en identitet, hur man måste begå regelbrott för att fortsätta existera i gruppen och få en trygghet.

Framträdande och beteende

Att ge förklaringar på beteende aspekten har varit något av en central aspekt i arbetet. Beteendet kan vara olika för olika huligangrupper. Det jag kan se är att det är beroende på gruppens image, alltså hur gruppen väljer att framställa sig själva på scenen mot andra grupper. För det andra är det gruppens traditioner som spelar in. Med det menar jag att beteendet är till viss del traditionsbundet i det av graden våld man uppvisar eller andra företeelser. Samtliga grupper är specifika och unika i sig. Dessa unika beteende mönster förs över till nya medlemmar som socialiseras in i gruppen. Ju bättre man utför sin roll ju lättare kan man göra sig ett namn inom gruppen och i andra grupper.

⁶⁶ Bauman, Z (1992) s. 89 - 109

Det uppvisade beteendet ifrån gruppen ska ses och förstås i flera steg och med olika faktorer som grund. Jag kommer att i detta avsnitt att formulera några punkter som jag anser att huliganernas beteendet är beroende och härstammar ifrån, dessa punkter tas upp mer utförligare i avsnitten; *Existens, sammanhållning och sociala världar* samt *social kontroll och avvikelse*.

Den första punkten som jag har valt att kalla för traditioner är även en produkt av de två andra, motstånd och social kontroll. Gruppens traditioner är en viktig del av hur en slags beteende norm skapas inom gruppen. Millwalls huliganer som jag har beskrivit innan är ett bra exempel på detta. Gruppens medlemmar socialiseras in i gemenskapen och tar del av de normer som existerar där. För att kunna avancera ytterligare i hierarkin måste individen kunna bevisa för de övriga medlemmarna att den är värd det, oftast igenom att förstärka sitt aggressiva beteende. Samtidigt som den måste visa upp en lojalitet mot gruppen. Detta göra även det att individen hamnar djupare in i sin avvikelse. Ett slags stegvis accepterande in i avvikelsen skapar och sätter en norm för nästa person som ska socialiseras in i gruppen. Man vet ungefär vad normen är och man måste göra sitt yttersta för att komma dit.

Den andra punkten är direkt ihopkopplad med nästa avsnitt *existens, sammanhållning och sociala världar*. Jag kallar den för motstånd och jag kommer här att ta för givet de grunder som har lagts fram under arbetets gång. Gruppen fungerar mot dess imaginära motsats och livnär sig på dess motstånd. Antagonismen grupperna emellan i konflikten gör att man blir hårdare sammansatta, man har inte råd att förlora en enda gång mot sin motpart. Även det att det antagonistiska förhållandet dem emellan gör att de bägge lägren går allt mer ifrån varandra i fråga om livsstil eller normer och värderingar. Vare sig det gäller etablerade samhällsinstitutioner eller andra huligangrupper. Motståndet mot ens egen livsstil förstärker beteendet i gruppen, man måste använda sig av det för att kunna överlista "de". Man kan inte acceptera aggressioner ifrån motståndargrupper och ett sådant motstånd eller aggression måste bekämpas för att hålla den egna gruppen intakt.

En tredje del av beteendet är vad jag kallar för social kontroll. Det jag grundar mig på här är förhållandet en social kontroll kultur, normsättare och avvikelse. Jag kommer att förklara detta mer tydligt i avsnittet *social kontroll och avvikelse*. Men det primära i tänkandet om hur den sociala kontrollen är ihopkopplat med huliganernas beteende är att som jag i punkten tidigare påvisade hur klyftor mellan grupper kan skapa ett förstärkt beteende. När väl den sociala kontrollen sätter en stämpel på en grupp som en avvikargrupp så kommer den också att behandlas därefter av omgivningen. När den första distinktionen väl är satt om vad som är rätt eller fel så kommer den allmänna opinionen att handla efter den. Avvikargruppen kommer

att separeras allt mer ifrån det konventionella samhället. I och med det kommer också avvikargruppen att acceptera sig själva som justa avvikare. Distinktionen för med sig det att avvikarna kommer att använda sig av det beteendet som de utpekats att besitta likaså som de kommer att forma sitt beteende av hur de behandlas.

Omgivningens alienation bort ifrån gruppen kan också rättfärdiga gruppens beteende, för just gruppen. Man socialiseras in i en egen våldskultur där våld är en accepterad del av aktiviteten.

Existens, sammanhållning och sociala världar

Vad betyder gemenskapen i huliganlivsstilen? Och kan reaktionerna mot huliganlivsstilen ses som moraliskpanik? Vad har reaktionen för funktion för huliganlivsstilens medlemmar i sådana fall? Utifrån Sociologiska teoretiker som Bauman, Cohen och Foucault, ska jag förklara dessa frågeställningar ur ett sociologiskt perspektiv.

Fotbollshuliganerna kan betraktas som en ingrupp eller en "vi" - grupp som upprätthåller huligankulturens uppbyggda normer och värderingar. Å andra sidan finns det officiella samhället och motståndargrupper som en utgrupp eller en "de" - grupp med dess normer och värderingar. Mellan dessa grupper pågår det ett krig som grupperna livnär sig på. Huliganlivsstilen som kommer att definieras som "vi" grupp i detta exempel är en grupp människor men som samtidigt innehåller olika grupperingar i sig, men som ändå fungerar under samma normer och attityder. Individerna mår bra när de befinner sig i sin ingrupp.

Samhällssystemet driver en konstant kamp att bryta ner huliganlivsstilen, eller man försöker få bort dem från fotbollsarenorna med hjälp av kameror samtidigt som man för kampanjer mot dem. Man skapar en stor apparat kring detta fenomen, reklamkampanjer basuneras ut för att försöka påverka ungdomar att inte gå med huliganer eller att vända samhällets avsky emot dem eller till och med förlöjliga dem för att få dem att sluta.

Hatet från "de" och dess falska propaganda får hämndbegäret hos "vi" att sjuda. Man börjar göra hämndaktioner mot "de" för att tysta dem för alltid. Det gemensamma hatet för propagandan som är riktad mot ens eget intresse och kamrater gör att man svetsas samman ännu mer. Denna antagonism mellan de två grupperna ligger till grund för dess bägges existens, man vet att man måste stå enade för att övervinna den andre.

I och med denna kamp mellan de bägge lägren så skapas det en starkare sammanhållning ibland grupperingarnas medlemmar. Grupperna alieneras alltmer ifrån varandra, "de" andra står för något som "vi" inte gör. Samtidigt som grupperna blir svårantagligare för

utomstående, för att man vet att "de" kommer att använda alla knep och medel för att försöka komma åt min grupp. Man är beredd att offra det mesta för att få fortsätta, det spelar ingen roll vad "de" utdömer för straff, man måste fortsätta för att bevisa att "de" har fel.

Gemenskapen och våldet i huligangänget är det primära för deltagarna, våldet blir ett verktyg för gemenskapen och ett engagemang. Motståndet mot de imaginär motsats - grupperna gör att sammanhållningen förstärks.

Av vad som ha framkommit i min undersökning så kan det etablerade samhällets reaktion mot huliganlivsstilen ses som en form av moralisk panik. Mycket i min undersökning tyder på det, man inför nya lagar och inför varje VM turnering så höjs röster för hårdare tag mot huliganerna.

Naturligtvis har huligangruppen flera motståndargrupper, främst är det andra huligangrupper som utgör det främsta hotet mot gruppen. Andra grupper är mer etablerade som polis och regering. Alla inblandade grupper har ett gemensamt och traditionellt motstånd till varandra, samtidigt som huligangruppen kan livnära sig på den spänning eller motstånd emellan grupperna. Igenom att man har flera motståndare så förstärks gruppens lojalitet, sammanhållning igenom varje ny konfrontation med motståndargrupper. Detta motstånd grupperna emellan skapar stora identifikations möjligheter för individerna i respektive grupp. Fotbollsvärlden har alltid gett möjlighet att ge individer möjligheten att skapa sig identitet igenom till exempel den lokala fotbollsklubben. Lika självklart är det dock inte i Sverige ännu som det är i sydligare länder. Man kan identifiera sig med laget, staden eller lagets våldsamma support. Gruppen ger utrymme för identifikation. Till vardags har kanske inte individen så stora möjligheter till att få yttra sig eller för den delen inte har något inflytande alls. Den kanske är arbetslös eller inte har så många sociala kontakter överhuvudtaget. I firman däremot så kanske den figurerar som en ledargestalt och är ett känt namn i dess kretsar.

Grupperingen kan ses som en symbol för ett speciellt tankesätt eller för en kollektiv existens. Medlemmarna kan därmed finna trygghet och identifiera sig med gruppen. Gruppen ger individen något som den inte kan få eller nå på annat håll. Status, respekt, sammanhållning är sådant som individen kan få i gruppen.

"Vi" och "de" förhållandet som Bauman beskriver förstärker detta, man känner större sammanhållning med den egna gruppen en med andra. Själv tillhör man den rätta gruppen, de andra har fel, de är sämre och de har definitivt fulare kläder. I jämförelse med andra liknande grupper så är det bara den egna man känner tillhörighet med. Det är bara med den egna gruppen som man kan identifiera sig med, det är där man får uppskattning för det man gör.

Social kontroll och avvikelse

Vad är det som sätter normer för oss i samhället? I detta avsnitt ska jag ta upp främst delar av Foucault och Cohen, deras synsätt kan vara bra att ha med i arbetet. Jag har tidigare förklarat en orsakmodell utifrån Foucaults texter, jag ska nu diskutera denna närmare och i anslutning till ämnet. Den orsakmodellen visar på är flera ting bland annat det att förhållandet skapar en slags normsättare i samhället. Som Foucault beskriver i *vansinnets historia* och även i *övervakning och straff* får man en bild av hur orsakmodellen fungerar. Fenomen uppstår i samhällen som tidigare inte har varit definierat eller objekt för en vetenskaps cirkus. Vetenskapsmän kategoriserar utifrån objektet och de professionella utför, en sorts självbekräftande vetenskap. Nu är jag inte ute efter att försöka jämföra fotbollshuliganer med de vansinniga som Foucault tar upp som exempel, men dra paralleller i den diskurs som pågår runt fenomenet.

Nu har fotbollshuliganismen existerat längre än vad den massmediala bilden har pågått av densamme, först på 1960-talet uppmärksammades det av media. Man kan alltså peka på en slags socialisation av fenomenet in i samhället från 1960-talet och framåt. Vad har det haft för betydelse att det har börjat uppmärksammas? Det är nytt, våldsamt och hotande, människor blir rädda och en moraliskpanik skapas. Om man ser på medieövervakningen i dagens läge kan man se att den medieövervakningen ökar från nästan ingenting till flera sidor i tidningar inför EM, VM eller andra stora turneringar med riskmatcher inblandade. Inför EM 1992 i Sverige så kunde man läsa om hur engelska huliganer skulle välla in i landet och det skulle bli det blodigaste fotbolls EM någonsin. Detta i sig skapar en sorts normsättare, man tror att det kommer komma något farligt och värnationen rustar sig till tänder för att kunna möta faran. Huliganer eller för den delen alla fotbollssupportrar som kommer betraktas som potentiella våldsverkare och måste oskadliggöras innan de ställer till med något. En objektivisering görs, distinktioner görs och individer objektiviseras. Våldsamheter uppstår och man kan gott efteråt konstatera att man har haft rätt i sina antaganden om de farliga huliganerna eller vad det nu gäller för grupp. Normen är fast förankrad i samhället och man har bevisat dess farlighet igenom att bekämpa den med största möjliga styrka. Den pågående diskursen har lyckats med att operationalisera fenomenet, att göra det till en variabel. Man försöker sedan tillskriva huligankulturen egenskaper som de i själva verket inte alls besitter. Samtidigt som man gör dessa grupper till en påminnelse för resten av samhället av hur man inte ska leva. Den sociala

kontrollen kanaliseras ut och påverkar eller helt enkelt omsätts i normer och värderingar. På så sätt kan också en avvikelse skapas eller utpekas.

Som Cohen menar spelar massmedia en stor roll när det gäller att sätta och etablera normer i samhället, det håller också jag med om. Mediebilden av fenomenet i det här fallet huliganen är oftast snuttifierad och ej fullständig för att kunna förstås. Media fungerar och används av som Cohen säger som en slags moralisk entreprenör.

Det som händer när man beskriver fenomen och tillsätter dem egenskaper som de ej besitter i vanliga fall och utelämnar egenskaper som de faktiskt besitter. Är att människor kommer att ta avstånd ifrån dessa avvikare då de inte kan se någon gemensam nämnare dem emellan. Avvikare isoleras, vilket leder till att de i värsta fall kommer att alieneras ifrån det konventionella samhället. Huliganernas "vi" känsla förstärks alltmer då de får mindre och mindre gemensamt med "de". Massmedia har en funktion då det fungerar som en slags märkare av grupper i samhället. Media sprider rykten som sedan mer eller mindre kommer att sätta sig i en grupp. Dessa "sanningar" som den massmediala bilden skapar för dess publik blir till en myt för gruppen. Grupp medlemmarna kommer tillslut att ta till sig denna information och av den skapa en allmän opinion. Enligt Cohen så skapas en identifikationsprocess. Avvikaren blir tilldelad en roll eller en social typ. Samlade perspektiv utvecklas i takt med hur avvikarens beteende visas och förklaras.

Tidigare så pratade jag om Foucault och en orsakmodell förklarar utifrån hans texter. Foucault menar att det är så våran kontroll kultur fungerar, institutioner och vetenskap blir någon slags normsättare för samhället. Cohen menar å andra sidan att social kontroll är mer en så. Förutom professionellt utövande så som polis och domstolar menar Cohen att det behövs en allmän opinion och institutioner. Med den allmänna opinionen så menar Cohen det att den lokala befolkningen kan kräva en lösning på deras unika lokal problem. Officiella reaktioner på fenomen utgår ifrån ett speciellt trossystem i kulturen som i sin tur igenom reaktionen kommer att generera en ny uppsättning av trossystem för att kunna rationalisera nya kontroll metoder.

Cohen och Foucault skiljer sig ifrån varandra på sådant sätt att Cohen har flera variabler inblandade i sin teori för att kunna förklara begreppet kontroll kultur. Även det att Cohen pekar på hur sociala reaktioner mot avvikargrupper kan eskalera kontrollkulturen och utvidga fenomenets avvikelse. Något som har hänt när det gäller fotbollshuliganismen där man kan se tydliga spår på hur av moraliskpanik, inte minst vid stora fotbolls arrangemang. Vid varje sådant tillfälle har röster höjts för att lagändringar för att kunna få bukt med problemet. I skrivande stund ligger det ett lagförslag i Sverige som gör att det ska bli möjligt att

portförbjuda huliganer vid fotbollsarenor och även döma dem om de bryter mot detta, något som man inte har kunnat göra förr. Den sociala reaktionen mot fenomenet slår tillbaka på sig själv då reaktioner och aktioner ifrån samhället mot avvikande grupper kan ge den effekten att de splittras och homogenare sammanslutningar bildas för att stå emot samhällets reaktioner.

Den övergripande skillnaden mellan Cohen och Foucault som jag tycker är intressant, är det att den sociala kontroll kulturen även *skapar* avvikelse och i en viss mån även kan förvärra den. I och för sig så menar ju även Foucault det att kontroll kulturen skapar avvikelse fast då med social kontroll som en normsättare i samhället, inte just en skapare. Massmedia är en stor del av skapandet av avvikelse menar Cohen. Då massmedia är en stor ryktesspridare i samhället vare sig ryktena är grundade eller ej kan de spåras till vissa element inom den sociala sfären och ge resultat i aktioner och därigenom splittra upp grupper och skapa homogenare grupper. En stor del av fotbollshuligan firmorna bildades just på grund av att de skulle kunna fungera bättre även fast de är övervakade.

Vad har då social kontroll att göra med avvikelse? Det jag kan se av de uppgifter som jag har tagit del utav och som jag har fått fram av undersökningen är att det helt klart finns samband mellan en social kontroll kultur, normsättare och avvikelse i samhället. Man kan se det som att ju högre grad av kontrollerat samhälle ju högre grad av att man oftare identifiera avvikargrupper samt det att det är svårare att bryta sig ur en avvikelse för avvikaren. Avvikargrupper måste hålla sig alltmer dolda ifrån det övriga samhället och därigenom mer organiserade för att fungera. Därigenom blir klyftan mellan det konventionella samhället och avvikargrupperna allt större, avvikare tenderar att alieneras från det rationella samhället och gå djupare i sin avvikelse. Igenom en högre grad av övervakning och kontroll kan man nog utan att överdriva påstå att den ökade kontrollen av fotbollshuliganer har lett till ett ökat våld med tillhyggen. Kontrollen har även fört ut våldet från fotbollsarenorna i viss mån och placerat det ut på gatorna. Signifikant för den sociala kontrollen är den moraliska paniken som skapas i samhället när nya fenomen och företeelser spelas upp. Den moraliska paniken är något som kan förstärka avvikarens roll både hos sig själv och i den allmänna opinionen. Avvikaren stötts bort ifrån det konventionella samhället av den allmänna opinionen samt av lagar som kan tas till emot avvikelsen. Samtidigt får avvikaren svårare att ta sig tillbaka till det konventionella samhället, därför att den allmänna opinionen har en sådan bild och föreställning av avvikaren så att den inte kommer att accepteras bland dem.

Rättfärdigandet av en avvikelse

Detta avsnitt ska fungera som en fortsättning på det tidigare avsnittet *social kontroll och avvikelse*. Här ska jag bland annat behandla hur avvikelsen hanteras av avvikaren emot sin omgivning.

Avvikelsen i sig förstärks av hårdare lagar och ett alltmer negativt bemötande av den allmänna opinionen. Avvikaren får allt mindre gemensamt med det övriga samhället och allt mer gemensamt med avvikargruppen, förhållandet "vi" och "de" förstärks allt mer negativt. I och med att avvikaren inte längre accepteras av samhället och inte kan ta en plats bland dess medlemmar så tvingas den mer eller mindre till att fortsätta att leva i sin avvikelse för att överhuvudtaget upprätthålla en identitet. Huliganrollen är i och för sig i de flesta fall en tillfällig roll då rolltagaren samtidigt måste kunna spela "vardagliga" roller i arbetet och i familjeliv. Men huliganrollen blir alltmer svårare att delta i och huliganen måste lägga ned allt mer energi på sin roll i den gemenskapen för att kunna utföra sin roll där. Avvikaren börjar därför att rättfärdiga sin avvikande roll för omgivningen.

Varför rättfärdigar man sitt avvikande beteende och vad har det för funktion för individerna?

När man är etablerad i en avvikande grupp och man har tagit åt sig gruppens normer och värderingar. Utvecklingen av avvikelsen har lett till att man lever efter den som en livsstil och följer livsstilens lagar och normer. Samtidigt har man andra sociala identiteter som till exempel på arbetsplatsen eller skolan. Statusen som man har bland dessa sociala identiteter vill man inte tappa. Man vill inte bli stämplad som den avvikare man är och bli placerad i en annan social kategori som till exempel knarkare eller fotbollshuligan. Detta har en avgörande betydelse för personens självbild, man har byggt upp en positiv bild av sig själv i den grupp som man ingår i. Man måste vara överlägsen andra personer och grupper, att utmärka sig på ett sådant sätt som ingen annan kan göra, det är ett medel för att kunna bevara själva jaget.

Avvikaren använder sig av bortförklaringar och skyller ifrån sig sina egna brott med att "De flesta är som vi, slåss för att det är kul och det ska andra strunta i." Man slåss för sin egen skull. Eller att det finns andra mer allvarigare brott som pågår ute i samhället.

Man kan se till Beckers teori om hans teorier om avvikelse och en karriär inom avvikar - livsstilen. Individerna måste uppfylla de krav som den hierarkiska ordningen inom gruppen kräver, oftast igenom att begå kriminella handlingar. Fler brott, dess större status inom gruppen samtidigt som chanserna för att kunna återgå till det etablerade samhället minskar mer för varje steg man klättrar i gruppens hierarkiska ordning. Man måste börja rationalisera sitt avvikande beteende för att undgå sanktionerna ifrån det etablerade samhället, som kan bli

dyrbara både ekonomiskt och i status. Man börjar därför att använda sig av bortförklaringar för att rationalisera sitt avvikande för sig själv.

Bortförklaringarna är till för att kunna rättfärdiga sitt eget handlande för sig själv, för det är i den avvikande gruppen man vill vara, det är där man kan få den uppskattning och status som man behöver. Rättfärdigandet av sitt avvikande är ett slags sista steg i avvikarens karriär. Individen börjar lära sig hur han ska handskas med sin avvikelse för att undgå upptäckt från omgivningen

Enligt Becker så är rättfärdigandet av sin avvikelse, ett led i den avvikarkarriär som individen befinner sig i. Man rättfärdigar sitt beteende för att man skall kunna få behålla den status man har inom sina olika sociala identiteter.

Slutet

Här på slutet skriver jag en sammanfattning av de punkterna jag har tagit upp i analysen för att på så sätt kunna ge en mer konkret och överskådligare bild av analysen. Jag har lyft fram några delar som jag tycker är speciellt intressanta och som ger svar på frågeställningen i början.

Vi har sett hur individer socialiseras in i gemenskapen i hulangankulturen och hur man skapar sig en social identitet i den gemenskapen. Gruppens traditionella och invanda värderingar förs över från gruppens medlemmar till nya medlemmar. I det här sammanhanget så är dessa värderingar oftast begrepp som manlighet, våld och territoriella värderingar. Grupper står i konflikt med varandra samtidigt som de livnär och existerar just på denna konflikt på grund av att de är just varandras imaginära motsats. Våldet som man använder sig av i sin aktivitet är en viktig del, man tycker att man försvarar klubbens namn, sitt eget och skapar sig status i hulangankretsar. Hulanganvärlden skapar en imaginär motsats till vardagen samtidigt som den stämplar individen i avvikelsen, den sociala kontrollkulturen är helt klart en del i detta. Den sociala kontrollen stämplar och sätter normer, gör distinktioner och talar om för den allmänna opinionen vad som är rätt eller fel. Stämplingen som avvikare stänger ute individen ifrån det konventionella samhället och de privilegier som man kan åtnjuta där, avvikaren börjar betraktas som ett objekt, lagändringar görs efter den allmänna opinionens tycke. Hulanganerna alieneras alltmer ifrån samhället och den egna gruppen är de enda som tillför dem det de behöver. Den massmediala bild som media skapar av avvikaren märks i de etablerades och i den allmänna opinionens reaktioner mot densamma. Man ropar på lagändringar mot den bild av fenomenet som media har framkallat för allmänheten. De nya förutsättningarna som skapas

igenom den moraliska paniken gör att motsättningarna mellan grupperna förstärks och avvikaren alieneras allt mer, gruppens rörelsefrihet begränsas och gruppen blir svåråtkomligare, beteendet förstärks.

Avvikelsen i sig skapar en gemenskap bland medlemmarna och ett engagemang emot andra organisationer som försöker motarbeta gruppen. Man är tvungen att rationalisera sin avvikelse för att man ska få vara i fred ifrån sanktioner som kommer i och med dessa lagbrott. Man vill ses som en normal människa, att bli stämplad kan betyda att man förflyttas längre ned på status skalan.

Ju mer man blir involverad och insatt i livsstilen så kommer en aggression utvecklas mot sådana institutioner som riktar sitt ogillande emot den egna organisationen. För reproduktionen av subkulturen så är detta en viktig del, att medlemmarna tar upp subkulturens värderingar, attityder och vanor och förstärker dessa igenom den sociala kontexten och motkulturer som till exempel det etablerade samhället

Beteendet som visas upp när huliganerna träder in i sina roller är en produkt av gruppens normer, värderingar och traditioner. För att individen ska passa in i gemenskapen så måste denne kunna leva upp till dessa traditioner. Beteendet är också en del av de traditioner som gruppen bär med sig, samt det antagonistiska motstånd som uppstår mellan imaginär motsats grupper.

Våldet skapar och ger avvikaren fördelar som upprymda känslor. Våldet kan uppstå ur olika situationer. Det har olika delar, det kan ge individen personliga fördelar som ligger inom gruppens normer och värderingar och därigenom en ökad status i den egna som i andra grupper, samtidigt som det stärker gruppsolidariteten.

Helt klart fyller avvikelsen en viss funktion hos individerna som ingår i avvikelsen. Den avvikande gruppen ger dess medlemmar en plats där man kan utforma sin identitet i interaktion med gruppens medlemmar. Beteendemönstret lärs in och deltagarna lär sig hur man ska uppträda inför övriga medlemmar för att bli accepterad av gruppen. En självbild skapas igenom att man ser på sig själv utifrån hur man tror att de andra medlemmarna ser på en själv. Gruppen ger individen säkerhet, den vet hur den ska uppträda, hur den ska få uppskattning och att den får den status som kommer med lagöverträdelser.

Avvikaren skapar en gemenskap bland medlemmar och ett engagemang emot andra organisationer och grupper som försöker motarbeta gruppen. Den antagonism som uppstår mellan huligangruppen och dess motståndare ökar samanhållningarna i grupperna. Ju mer man tar åt sig av kulturen så kommer en aggression utvecklas mot sådana institutioner och grupper som riktar sitt ogillande emot den egna organisationen. För reproduktionen av

subkulturen så är detta en viktig del, att medlemmarna tar upp subkulturens värderingar, attityder, vanor och förstärker dessa igenom den sociala kontexten och motkulturer som till exempel den sociala kontexten.

Litteraturförteckning

- Armstrong, Gary, 1998, *Football hooligans*, Oxford: Berg Publr.
- Armstrong, Gary, Giulianotti, Richard, 1997, *Entering the field*, Oxford: Berg Publr.
- Bauman, Zygmunt, 1992, *Att tänka sociologiskt*, Göteborg: Korpen.
- Becker, Howard S. 1997, *Outsiders*, UK: Simon & Shuster.
- Brimson, Dougie & Eddy, 1996, *England, my England*, London: Headline.
- Brimson, Dougie & Eddy, 1996, *Everywhere we go*, London: Headline.
- Brimson, Dougie & Eddy, 1997, *Capital punishment*, London: Headline.
- Brimson, Dougie & Eddy, 1998, *Derby days*, London: Headline.
- Brännberg, Tore, 19 Lockerbie 94, *Mellan karneval och huliganism*, Floda: Zenon.
- Buford, Bill, 1992, *Bland huliganer*, Stockholm: Gedin.
- Cohen, Stanley, 1987, *Folk devils & moral panics*, Worcester: Billing & Sons Ltd.
- Davies, Nanette J och Stasz Clarice, 1990, *social controll of deviance A critical perspective*, McGraw. Hill. Inc.
- Dunning, Eric, 1999, *Sport matters*, London: Routledge.
- Foucault, Michael, 1992, *vansinnets historia under den klassiska epoken*, Lund: Arkiv förlag.
- Foucault, Michael, 1998, *Övervakning och straff: Fängelsets födelse*, Lund: Arkiv förlag.
- Goffman, Erwin, 1998, *Jaget och maskerna*, Stockholm: Prisma.
- Giulianotti, Richard, Bonney, Norm och Hepworth, Mark, 1994 *Football, violence and social identity*, London: Routledge.
- Hilte, Mats, 1996, *Avvikande beteenden*, Lund: Studentlitteratur.
- Holme, Idar Magne, Solvang, Bernt Krohn, 1997, *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: studentlitteratur.
- Johnson, Colin, 1999, *We fear no foe!*, Lockerbie:Terrace Banter
- Kerr, John H, 1994, *Understanding soccer hooliganism*, London: Open up
- Lindgren, Sven-Åke, 1998, *Om brott och straff*, Lund: Studentlitteratur.
- Mead, G. H. 1976, *Medvetandet, jaget och samhället*, Lund: Argos.
- Moe, Sverre, 1995, *Sociologisk teori*, Lund: Studentlitteratur.
- Månsson, Per, 1998, *Moderna samhällsteorier*, Stockholm: Rabén Prisma.
- Pearson, Geoffrey, 1983, *Hooligan: a history of respectable fears*, London: Macmillan.
- Redhead, Steve, 1993, *The passion and the fashion*, Newcastle: Athenaeum Press Ltd.
- Svensson, Bengt, 1996, *Pundare, jonkare och andra*, Eslöv: Carlssons Bokförlag.
- Willis, Paul E. 1983, *Fostran till lönearbete*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos.